

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ISSN 2307- 3594

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Збірник наукових праць

Випуск 12

**Ужгород
2022**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Смоланка В.І. – доктор медичних наук, професор, ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Миронюк І.С. – доктор медичних наук, професор, проректор з наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Марусинець М.М. – доктор педагогічних наук, професор, Директор Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

Остапець Ю.О. – доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Козубовська І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Староста В.І. – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Опачко М.В. – доктор педагогічних наук, доцент (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Розлуцька Г.М. – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Попадич О.О. – доктор педагогічних наук, доцент (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

Šebeň Vladimír – dr.h.c., doc., PaedDr., PhD, Vedúci katedry fyziky, matematiky a techniky, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovská univerzita v Prešove

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дутка Г.Я. – доктор педагогічних наук, професор, Львівський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Київ

Костриця Н.М. – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ

Адреса редакції: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14. Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: olena.poradych@uzhnu.edu.ua

Засновник і видавець збірника наукових праць – ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Адреса: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3.

Видається з грудня 2010 року. Збірник наукових праць виходить один раз на рік.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ 20547-10347ПР від 15.01.2014 р.

*Рекомендовано до друку Редакційно-видавничою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 7 від 21 жовтня 2022 р.)*

ЗМІСТ

Белоусова-Зомбор Герда, Гошовська Олександра, Манохіна Беата. УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	5
Ваколя Зоряна, Кухта Марія. РЕГІОНАЛЬНА ПЕРІОДИКА ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	8
Глійчук Любомира. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	12
Квятковська Анна. ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ КИЇВСЬКОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ ЗВ’ЯЗКУ	15
Козубовська Ірина, Козубовський Володимир. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ МІГРАНТІВ	18
Ключкович Тетяна, Рак Ірина. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	22
Ковач Аттіло. МУЗЕЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКАРПАТТЯ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ 1919-1939 РОКІВ	26
Лехновський Ярослав, Якимович Тетяна. МОДЕЛЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФІЛЬНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	34
Маляр Любов, Попадич Богдан, Кузьма Іван. ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	38
Панасенко Юлія. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА	44
Пенцак Павло, Тимко Андрій, Єрмоленко Сергій, Задорожний Ігор. ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ «АВТОМОБІЛЬНА ТЕХНІКА (В ТОМУ ЧИСЛІ АВТОМОБІЛЬНА ПІДГОТОВКА)».....	49

Петечук Аріадна, Пайда Іван. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ (1919-1938 РОКИ)	55
Попадич Олена. ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	62
Рібцун Юлія. НА ДОПОМОГУ ФАХІВЦЯМ ІРЦ: ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКА ВИВЧЕННЯ ТЕМПО-РИТМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ ТА ЇЇ ПЕРЕДУМОВ	68
Роман Яніна, Мельник Олександра, Сьома Богдан. ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА	72
Розлуцька Галина, Назаров Володимир. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	78
Товканець Оксана, Василина Наталія. РОБОТА З БАТЬКАМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ...	82
Тітаренко Сергій, Якимович Ольга. СПЕЦИФІКА ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТИВНИХ ТЕСТОВИХ МЕТОДИК	86
Холодова Дарина. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	92
Чейпеш Іванна. ІНШОМОВНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	94
Шелевер Оксана, Дорогін Олександр. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	97
Шикітка Галина, Іваничко Інна, Дорош Юліанна. СИСТЕМА РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	102
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	105

*Белоусова-Зомбор Герда,
Гошовська Александра,
Манохіна Беата*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Встановлено, що в освітньому процесі закладу вищої освіти важлива роль відводиться міжособистісним відносинам, спілкуванню, психологічним аспектам взаємодії викладача та студента, вирізнено основні групи педагогічних здібностей, запропоновано умови, які забезпечують формування комунікативної культури майбутнього вчителя в закладі вищої освіти.

***Ключові слова:** майбутні вчителі, заклад вищої освіти, спілкування, комунікативна культура, здібності.*

***Key words:** future teachers, institution of higher education, communication, communicative culture, abilities.*

Характер комунікативної культури вчителя певною мірою визначає його професійну спроможність і компетентність, загальний стиль і рівень, на якому здійснюється педагогічне спілкування. завданням сучасної освіти є пошук таких ресурсів і можливостей, за яких буде забезпечено формування й реалізація всіх потенцій особистості [1].

Питання щодо формування комунікативної культури майбутнього вчителя висвітлено у працях науковців Б. Ананьєва, Г. Андрєєвої, Г. Балла, А. Барташова, А. Бодальова, М. Боришевського, А. Киричука, А. Леонтєва, С. Рубінштейна, В. Семиченко, Н. Хворостовської, В. Сухомлинського, В. Тесленка, М. Пірен, Л. Савенкова та ін.

Професійна підготовка майбутніх спеціалістів в українських освітніх установах орієнтується, насамперед, на Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка проголошує освіту стратегічним ресурсом «соціально-економічного, культурного та духовного розвитку суспільства, підвищення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особи» [4].

Концепція «Нова українська школа» – це якісно нова цільова програма розвитку загальної середньої освіти, що передбачає трансформацію змісту, організації освітнього процесу, дидактико-методичного його забезпечення,

підходів до оцінювання освітніх результатів у напрямі посилення особистісної орієнтації освіти, її розвивального, компетентнісного, демократичного характеру [2].

Ефективність педагогічного спілкування залежить не тільки від властивостей, мотивів, позицій, спрямованості особистості вчителя, але і від його комунікативної культури [6, с. 178]. Тож комунікативна компетентність педагога – це такий рівень навчання взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, який необхідний для адекватного виконання професійних функцій у межах своїх здібностей та соціального статусу [5, с.235].

Майбутній учитель повинен навчитися використовувати комунікативні знання, рівні спілкування (вербально – невербальне, рульове – особистісне, діалогічне – монологічне, маніпулятивне – адаптивне), діагностувати свої комунікативні можливості. В освітньому процесі закладу вищої освіти важлива роль відводиться міжособистісним відносинам, спілкуванню, психологічним аспектам взаємодії викладача та студента.

Наступним не менш важливим аспектом діяльності вчителя є питання про педагогічні здібності та особисті якості. Педагогічні здібності визначають як властивості особистості, які є умовою успішного виконання певних видів діяльності [3, с. 87]. Риси характеру, такі, як тактовність, вимогливість, справедливість, розуміння іншої людини, багатосторонність інтересів, цілеспрямованість, любов до дітей, чуйність, спостережливість можна віднести до передумов, які є умовами для розвитку педагогічних здібностей.

Педагоги спираються у своїй професійній діяльності не тільки на загальнопедагогічні, але й на спеціальні здібності (наприклад, спеціальні здібності до предмета, який вони викладають, або навпаки, спеціальні здібності, які не є власне педагогічними і не пов'язані з навчальним предметом, але допомагають здійснювати педагогічну діяльність – артистичність, творчі здібності та ін).

Вирізняють основні групи педагогічних здібностей: організаторські, дидактичні, рецептивні, комунікативні, сугестивні, дослідницькі, науково-пізнавальні. Завдатки важливі не як передумови успішного оволодіння професією, а як психологічні та фізіологічні умови компенсаторних можливостей людини для вироблення індивідуального стилю діяльності.

Вважаємо, що умовами, які забезпечують формування комунікативної культури майбутнього вчителя в закладі вищої освіти, є: розуміння майбутнім учителем принципів, концептуальних ідей, закладених у тій чи іншій технології навчання; вільне володіння широким спектром окремих

методів, прийомів та способів проектування, організації та управління освітнім процесом; наявність умінь співвіднести логіку побудови системи методів навчання, організації діяльності школярів у рамках педагогічної технології з реальними особистісними характеристиками учнів, що забезпечує правильність вибору педагогічної технології; здатність до рефлексії в ході реалізації тієї чи іншої педагогічної технології та її коригування в рамках закладених у ній принципів та концептуальних ідей.

Таким чином, учитель – не аморфна особа, відірвана від реальності буття, а особистість, яка за допомогою постійної роботи над собою вдосконалює свої професійні та особистісні якості, серед яких важливою є комунікативна культура, яка формується в закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бикова М. Комунікативні аспекти самовизначення креативної особистості *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 5, 260-267. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_5_35.
2. Нова українська школа [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: [навч. посіб.]. Київ : Академія, 2006. 256 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Режим доступу: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
5. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога / за ред. М. Савчина. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 331 с.
6. Попадич О.О., Леспух М.І. Теоретичне обґрунтування моделювання педагогічних ситуацій як засобу формування комунікативної культури педагога. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2016. Вип. 1(7). С. 175–180.

Ваколя Зоряна,
Кухта Марія

РЕГІОНАЛЬНА ПЕРІОДИКА ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано актуальність проблеми морального виховання учнівської молоді в різних умовах суспільно-історичного розвитку, зокрема в контексті національного державотворення й утвердження ціннісних орієнтацій і життєвих пріоритетів. Розкрито фахову й просвітницьку функції педагогічних часописів Закарпаття міжвоєнного періоду, на сторінках яких порушувалися питання моральних принципів, переконань, громадянської і національної (української) спрямованості молоді, яка формувалася в освітньому просторі Чехословацької держави (1919 – 1938 рр.).

Ключові слова: моральне виховання, суспільно-історичний розвиток, закарпатська періодика, педагогічні часописи, Августин Волошин.

Key words: moral education, socio-historical development, Transcarpathian periodical, pedagogical journals, Augustyn Voloshyn.

В Україні завдання морального виховання дітей та молоді набуває першочергового значення, оскільки розробляються теоретичні засади національної освітньої політики на принципах демократії та гуманізму і шляхи практичного їх упровадження в педагогічний процес Нової української школи. В контексті збагачення практичного досвіду морального виховання значний дослідницький інтерес складає закарпатська періодика 20 – 30-х рр. ХХ ст., адже впродовж першої половини ХХ століття Закарпаття перебувало у стані постійних суспільно-політичних зрушень, спричинених змінами в державному підпорядкуванні, що ускладнювали соціально-культурний розвиток краю. Водночас полікультурність населення краю вмотивувала необхідність співіснування різних національних культур, що в свою чергу впливало на формування традицій морального виховання дітей та молоді.

Крім того, актуальність морального виховання засобами педагогічних періодичних видань можна пояснити зростаючим впливом мас-медіа на формування громадянських цінностей молоді генерації, насамперед моральних переконань, почуттів і поведінки дітей і юнацтва.

Умови суспільного розвитку в австро-угорський період (до 1918 р.) свідчать про те, що державна політика базувалася на ідеологічній та політичній складовій переваги угорських національних інтересів на Закарпатті. Особливо це було відчутно в духовній та освітньо-виховній сферах. Відповідно, державна політика обмежувала кількість неугорськомовних періодичних видань. Щоправда, на шпальтах однієї з місцевих провідних газет «Наука» робилися спроби зорієнтувати читачів у слов'янському національному виховному напрямі [4, с. 113].

Кардинально змінилися умови розвитку періодики та її змістове наповнення в чехословацький період (1919–1938 рр.). У цей час з'являється ціла низка різноманітних періодичних видань, які можна класифікувати за такими групами:

- суспільно-політичні;
- національно-культурні;
- професійні;
- партійні.

З-поміж названих груп періодичних видань особливу увагу в контексті можливостей безпосереднього впливу на формування морально-виховних ідеалів привертала професійно-педагогічна, освітня періодика («Народная школа», «Учитель», «Учительський голос» та ін.), яка виходила з друку в форматі офіційних друкованих органів державних освітніх управлінь і педагогічних громадських організацій. Автори зазначених часописів, насамперед педагоги, науковці, культурно-просвітні діячі, письменники та публіцисти, порушували питання змісту і форм морального виховання, їх посередництвом утверджувалося різноманіття ціннісних напрямів зазначеної проблеми.

Так, зокрема, часопис «Підкарпатська Русь» у 1 – 3 номерах за 1925 рік у матеріалі «Наша задача» повідомляв: «Кожный народ, котрий жиє и жити хоче, много занимаєся вопросами виховання. Они мають велике значіння особливо у нас, котрі тепер переживаєме роки одродження. Для нас дуже важный є вопрос: яким способом можеме подати народу найбільше здоровых, сильных до тілесної и духовної праці способных громадян и сесим обезпечити собі побіду на полю конкуренції з другими народами... Дорослых уже тяжко нам зреформовати, и просто увага наша обернена к молодшой верстві, к руськой дітині» [2, с. 1].

У 3 – 6 номерах газети «Учитель» з продовженням друкувалися статті Франца Агія про національне виховання, де наголошувалося й на

моральному та патріотичному вихованні дітей та молоді [5, с. 118–119; 6, с. 89–90; 7, с. 87–90].

В об'єднаному номері 7 – 10 «Учителя» за 1930 рік заслуговують на увагу статті А. Федорка про суть громадянського виховання на історичних землях Чехословаччини і на Закарпатті. Особливу роль у цьому контексті автор відводив школі: «Ціль всіх державних установ – служити загалові. Така ціль і школи... В школі являється така сприятлива нагода до плекання громадянської думки, якої більше ніколи не буде. Особливо висші маси подають знамениту основу, на якій молодіж можна підготувати для громады, для державы» [8, с. 113]. Чимало уваги автор статті відводить вихованню морального самопочуття й громадянського хисту, які за його глибоким переконанням «повинні розвиватися одне побоч одного» [8, с. 115]. Одним із завдань налагодженої співпраці освітніх і державних установ було створення такого суспільного ладу, який, з одного боку, давав простір для розвитку в молоді вдачі, свобод, прав і здібностей усіх, з другого – не витворював би для інших привілеї, які обмежують окремі групи населення.

Демократизація суспільних відносин у чехословацький період сприяла тому, що моральні ідеали, які займали значне місце в освітньо-виховному процесі, сприяли реалізації виховного потенціалу молоді з перспективною метою залучення її до корисних справ на благо суспільного розвитку. Серед духовних і матеріальних засад виховних цінностей виділялися, насамперед, ідеали свободи та життя, любові, дбайливості, колективізму, гідності, урівноваженості, волелюбності, впевненості в собі, людяності, відкритості, відповідальності, цілеспрямованості, патріотизму тощо.

Наприкінці 1930-х років на теренах регіону особливої гостроти набула проблема національного вишколу, що проявилось в змісті пропаганди чітко виваженої мовної політики, поширенні конкурентних підручників тощо.

До прикладу, «Учительський голос» як орган товариства «Учительська громада» друкував чимало матеріалів виховного спрямування, зокрема: «За наше шкільництво» [1, с. 39–41], «За національне обличчя нашої школи» [1, с. 62–70], «Наш обов'язок» [1, с. 42–43], «Чи оправдана наша бездіяльність на многих ділянках нашого культурно-господарського життя?» [1, с. 50–61] та багато інших, у змісті яких цілеспрямовано наголошувалося на динамічному й ефективному моральному вихованні молоді генерації закарпатців і поширенні серед неї засадничих цінностей громадянина («Спомини»).

Україномовне і національно налаштоване видання «Пробоем» основний акцент робило на вихованні національної свідомості українців краю, особливо

критикуючи політику чеських, угорських та русофільських періодичних видань, що розколюють моральний потенціал молоді. Виходячи з цього, один з авторів «Пробоем» Степан Росоха задавав риторичні запитання: «Чи загально в українській суспільності на Підкарпатті виховується молодь відповідно до тих життєвих завдань? Чи ті цілі, які в сучасну пору мусять бути здійснені, є основою виховання нашої молоді?» [3, с. 12].

Зауважимо, що вражає відкритість викладу й саме національна українська спрямованість змісту статей. Вважаємо, що це було можливим, з одного боку, гуманістичним світоглядом тогочасного президента Чехословаччини – педагога за освітою Г. Масарика, з іншого, – постаттю А. Волошина, проводира прогресивного учительства краю, відданого патріота, монсиньора греко-католицької церкви і талановитого публіциста.

Отже, короткий аналіз означеної проблеми дозволяє стверджувати: увага до змісту морального виховання учнівської молоді була й залишається основоположним принципом державотворення, а в сучасних умовах – гарантією забезпечення соціальної стабільності й миру в суспільстві, цементування почуття толерантності та взаємоповаги усіх його членів.

Список використаних джерел

1. Волошин А. Ко истории нашего новинарства. Спомины. Ужгород, 1923. С.39–72.
2. Из наук Т.Г. Масарика. Головні основы гуманнои етики (из послѣдних главы идеалов гуманности р. 1902) // Подкарпатска Русь : часопис посвячена познанию родного края и педагогичным справам. 1925. 15 марта. Ч. 3. С. 33–36.
3. Ребрик Н.Й. Література народовецтва і чину на українському Підкарпатті в першій половині ХХ століття : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2007. 20 с.
4. Учитель и народъ // Неділя : поучительно-господарска иллюстрована газета. 1907. 11 февруаръ. № 4. С. 113–116.
5. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя (Конецъ) // Учитель. 1930. Ч. 7–10. С. 118–119.
6. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя (Продовженя II) // Учитель. 1930. Ч. 5–6. С. 89–90.
7. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя // Учитель. 1930. Ч. 3–4. С. 87–90.
8. Федорко А. Значѣня державно-громадянского вихованя. Учитель. 1930. Ч. 7–10. С. 113–115.

Ілійчук Любомира

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито роль і значення практичної підготовки у процесі формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх фахівців, програмних результатів навчання, здатності до виконання трудових функцій учителя початкових класів у контексті забезпечення якості надання освітніх послуг у сучасних університетах.

Ключові слова: *практика, практична підготовка, якість вищої освіти, забезпечення якості вищої освіти, майбутні вчителі початкових класів.*

Key words: *practice, practical training, quality of higher education, quality assurance of higher education, future teachers of primary school.*

Докорінна соціально-економічна трансформація, яка відбувається в Україні впродовж останніх десятиліть, визначає основні напрями реформування і модернізації освітньої галузі в контексті забезпечення якості надання освітніх послуг здобувачам освіти. Насамперед це стосується вищої педагогічної освіти, основна функція якої полягає у забезпеченні українського суспільства висококваліфікованими фахівцями, здатними реалізовувати ключові напрями державної освітньої політики, формувати інтелектуальний і морально-духовний потенціал нації. Відтак стратегічними орієнтирами професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи повинно бути підвищення якості вищої освіти і забезпечення конкурентоспроможності випускників ЗВО, оновлення змісту освіти й технологій навчання відповідно до вимог національних та європейських стандартів якості вищої освіти.

Ключові питання реформування вищої освіти і підготовки педагогічних працівників принципово нової якості викладено у Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції «Нова українська школа», «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки». Зокрема в останньому документі наголошено, що у XXI столітті держави, що входять у Європейський простір вищої освіти перейшли від моделі забезпечення якості шляхом визначення необхідних ресурсів до моделі забезпечення якості на основі результатів [1]. Це актуалізує питання практичної

підготовки майбутніх фахівців початкової освіти в контексті врахування кращих здобутків української і європейської освітньої практики.

Педагогічна практика є важливою складовою професійної підготовки здобувачів, яка забезпечує формування відповідних загальних та спеціальних компетентностей і програмних результатів навчання у реальних умовах закладу освіти, визначених Стандартом вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» [2] й Національною рамкою кваліфікацій [3], та здатності до виконання трудових функцій вчителя початкових класів, виокремлених Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [4]. Так, до трудових функцій учителя початкових класів віднесено: навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, участь у організації безпечного і здорового освітнього середовища, управління освітнім процесом, безперервний професійний розвиток.

Законом України «Про вищу освіту» практичну підготовку визначено однією з основних форм організації освітнього процесу у ЗВО поряд із навчальними заняттями, самостійною роботою і контрольними заходами, що «здійснюється шляхом проходження практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку» [5]. Будучи тісно вплетеною у соціальну реальність, вона слугує єдиною ланкою між теоретичним навчанням і самостійною педагогічною діяльністю майбутніх фахівців, що є необхідною умовою забезпечення якості вищої освіти.

Беззаперечно, що педагогічна практика є однією із найефективніших форм становлення і розвитку особистості майбутнього педагога, у процесі якої відбувається засвоєння ключових закономірностей та принципів педагогічної діяльності, відбувається формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти. Вона сприяє удосконаленню необхідних професійних умінь і навичок студентів, розвитку культури педагогічної взаємодії, мобільності, педагогічної ерудиції та інтуїції, здатності до ефективної комунікації, конструктивної співпраці, творчості й імпровізації, педагогічного оптимізму і рефлексії, формуванню готовності до постійного особистісного розвитку та професійного самовдосконалення, оволодінню досвідом практичної діяльності, застосуванню сучасних освітніх технологій, організаційних форм, методів і засобів навчання у реальних умовах закладу освіти. При цьому слід зауважити, що цілісне формування

особистості педагога відбувається не тільки у процесі отримання безпосереднього досвіду під час здійснення навчально-виховної роботи, але й у процесі опосередкованого досвіду, набутого у ході взаємодії з досвідченими вчителями, спостереження за їхньою професійною діяльністю.

Отже, якість вищої освіти є складною категорією, яка віддзеркалює у певній мірі освітні стандарти, професіоналізм педагогів, сучасні освітні технології і засоби навчання, ефективність управління. Важливою складовою системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти є педагогічна практика, яка пов'язує навчання студентів із майбутньою професійною діяльністю, даючи великі можливості для формування загальних і спеціальних компетентностей, програмних результатів навчання, здатності до виконання трудових функцій учителя початкових класів, що у свою чергу забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, конкурентоздатних на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286-> (дата звернення: 17.09.2022).

2. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021 р. № 357. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 18.09.2022).

3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.09.2022).

4. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736. URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_2736.pdf (дата звернення: 18.09.2022).

5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 17.09.2022).

Квятковська Анна

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ У КИЇВСЬКОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ ЗВ'ЯЗКУ

Метою статті є опис особливостей та переваг віртуалізації у навчанні за спеціальністю «Телекомунікації та радіотехніка». Найбільш поширеними проблемами в таких навчальних середовищах є витрати на навчальні приміщення, технології, що швидко змінюються та пропозиція ізольованого та необмеженого середовища навчання для студентів. Традиційний метод полягає у використанні фізичних комп'ютерів із однією операційною системою на змінних жорстких дисках. Альтернативним та ефективнішим методом є вирішення цих проблем з використанням віртуалізації.

Ключові слова: віртуалізація, заклади освіти, навчальне середовище, електронне навчання.

Key words: virtualization, educational institutions, educational environment, e-learning.

Розглядаючи віртуалізацію в освітніх інформаційних технологіях (ІТ), важливо відзначити, що в умовах сьогодення освіта перетворилася з просто підручників на електронне навчання та віртуальні класи. Освіта стала більш спільною, ніж будь-коли раніше. Технічно підковані студенти задовольняються ретельно підібраним цифровим контентом та індивідуальним посібником.

Щоб задовольнити такі вимоги, заклади освіти повинні пропонувати якісне навчання кожному студенту, незалежно від того, де він знаходиться. Ні для кого не секрет, що такий персоналізований навчальний контент може надаватися в рамках обмеженого бюджету, але лише з налаштуванням віртуалізованої ІТ-інфраструктури. Сьогодні заклади освіти використовують технології віртуалізації для зменшення загального обсягу вартості ІТ, спростити керування технологіями та зробити середовища доступними практично в будь-якому місці і в будь-який час. Багато вищих шкіл рухаються в цьому напрямку. Університети та коледжі використовують віртуальні технології для вирішення переваг, пов'язаних з сучасними технологіями в багатьох ІТ курсах [3].

Застосування технологій віртуалізації при вивченні окремих дисциплін висвітлено у роботах А. Батюка, Д. Ванькевича, О. Мерзликіна [2], Л. Павленко, М. Павленка та ін. Наприклад, авторами [1] описано досвід використання віртуального середовища Proxmox VE для розгортання контейнерів з предмету «Системне адміністрування ОС Linux».

У підготовці спеціалістів за напрямом «Телекомунікації та радіотехніка» на базі Київського фахового коледжу зв'язку значну частину часу займає віртуалізація, як засіб і технологія навчання.

Такі дисципліни як: «Комп'ютерні мережі та операційні системи», «Телекомунікаційні та інформаційні мережі», «Програмування», лабораторний практикум, факультативні та домашні завдання передбачають використання технологій віртуалізації.

Дуже ефективним є використання цих технологій для вивчення операційних систем, мережевих технологій, а також незамінні при вивченні предметів, пов'язаних з кібербезпекою. Технології віртуалізації дозволяють надати студентам адміністративні права для доступу до ядра мережі з метою виконання команд і програмного коду з мінімальними ризиками для основної операційної системи а також при виконанні лабораторно практичних робіт. На заняттях використовуються технології програмної й апаратної віртуалізації як для локальної роботи у комп'ютерних класах, так і розгортання у хмарних ресурсів (рис.1).

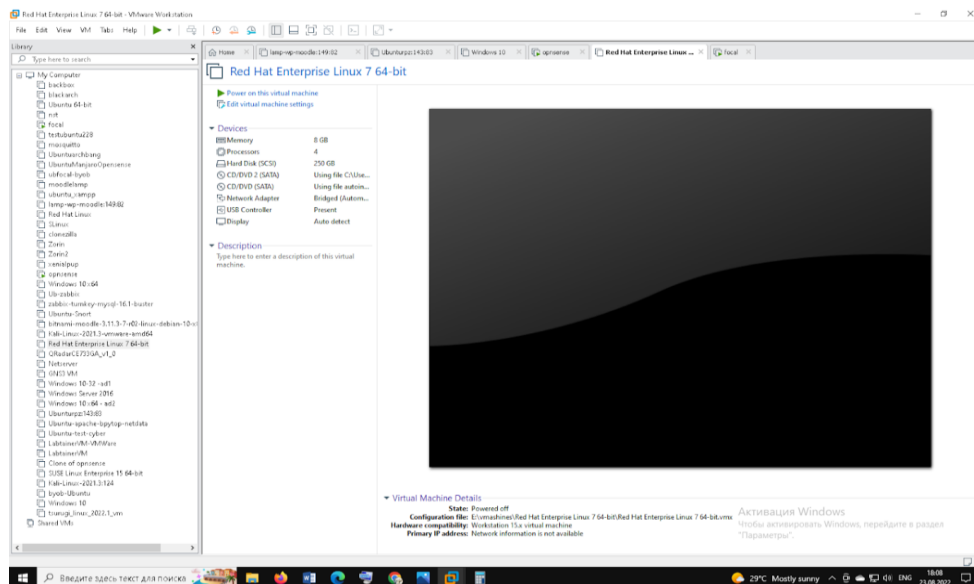

Рис. 1. Середовище віртуалізації VMware

Навчання у 21 столітті все більше характеризується онлайн чи цифровим навчанням у сфері освіти. Технології віртуалізації дають можливість вирішити більшість проблем, які виникають при дистанційному чи змішаному навчанні. Найбільш важливою перевагою є можливість забезпечити безпечний цілодобовий доступ на вимогу для студентів та викладачів. Студенти можуть отримувати можливість користуватися віртуальними ресурсами, коли та де їм зручно. Електронне навчання і віртуальні лабораторії набувають значної популярності в освіті, адже у зв'язку із закриттям через COVID-19 закладів освіти, у багатьох країнах світу було призупинено регулярне очне навчання та лабораторні заняття. А через розпочату війну в 2022 році Російською Федерацією проти України значна кількість українських учнів та студентів опинились в умовах окупації, неможливості відвідувати школу очно. У цьому сценарії віртуальні класи та онлайн-ресурси можуть ефективніше використовуватись та стати альтернативним способом навчання.

Список використаних джерел

1. Батюк А, Ванькевич Д, Злобін Г. Використання технологій віртуалізації в спецкурсі «Системне адміністрування ОС Linux». Електроніка та інформаційні технології. № 3, с. 220-225. 2013.
2. Мерзликін О. Хмарні технології як засіб формування дослідницьких компетентностей старшокласників у процесі профільного навчання фізики. Інститут ІТЗН. Київ. 2016.
3. Сейдаметова С. Сейтвелиева С. Хмарні сервіси в освіті. Інформаційні технології в освіті. 2018.

*Козубовська Ірина,
Козубовський Володимир*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИРІШЕННЯ ОСВІТНИХ ПРОБЛЕМ МІГРАНТІВ

У статті розглядаються освітні проблеми мігрантів. Аналізується досвід США у забезпеченні можливості отримання вищої освіти мігрантами. На основі аналізу наукової літератури представлено орієнтовний соціально-педагогічний портрет студента-мігранта, розглянуто програму сприяння вступу в коледж, визначено умови успішної адаптації студентів-мігрантів в освітньому середовищі.

Ключові слова: мігранти, освіта, навчальні програми, адаптація, США.

Key words migrants, education, educational programs, adaptation, USA.

Останнім часом у світі активізуються міграційні процеси, внаслідок чого виникає багато проблем як у самих мігрантів, так і в суспільстві. Однією з актуальних проблем є відсутність належного рівня освіти у переважної більшості мігрантів і як наслідок – неможливість гідного працевлаштування. Тому питання освіти мігрантів вимагають ґрунтовного вивчення. Цінним в цьому плані є зарубіжний досвід, зокрема, американський.

Інтерес до американського досвіду в галузі освіти мігрантів обумовлений тим, що США – це фактично країна мігрантів, яка утворилася внаслідок міграції населення з багатьох інших країн. Досвід педагогічної роботи з мігрантами в США має багаторічну історію. Перші програми допомоги й підтримки мігрантів були розроблені в Америці наприкінці 50-х – початку 60-х років ХХ століття. Сучасні освітні програми для мігрантів, які пропонуються Департаментом освіти США, мають на меті мінімізувати прогалини в навчанні мігрантів через постійні переїзди, забезпечити рівні можливості для одержання освіти всім громадянам. Особлива увага надається питанням отримання вищої освіти мігрантами, оскільки серед мігрантів таких осіб дуже мало.

Узагальнення результатів вивчення наукової літератури [1] дає можливість скласти орієнтовний соціально-педагогічний портрет студента-мігранта, який містить такі основні характеристики:

- приналежність до певної соціально-демографічної групи (стать, вік, соціальний стан батьків, місце проживання);
- рівень залучення в освітній процес (перевага певних форм і методів навчання, успішність);
- ціннісні орієнтації (мотиви вибору певної професії, спеціальності, освітньої установи);
- соціальне самопочуття (розуміння власної соціальної значимості, участь у політичному і громадському житті навчального закладу й країни);
- рівень терпимості стосовно представників інших національностей і культур;
- усвідомлення власної культурної ідентичності.

Учені підкреслюють, що, по-перше, будь-яка освітня програма завжди спрямована на надання допомоги мігрантам в одержанні освіти; по-друге, освіта мігрантів обов'язково повинна відповідати загальнонаціональним освітнім стандартам [2].

Для досягнення цих цілей необхідно визначити максимальний рівень підготовки мігрантів; створити умови для підвищення рівня їх підготовки; створити однакові умови для навчання мігрантів у всіх штатах; виробити однакові вимоги до організації освітнього процесу як для звичайних студентів, так і для мігрантів; залучати батьків в освітній процес; забезпечити умови вибору рівня освіти; надати психологічну допомогу; надати можливість безкоштовного вивчення мови приймаючого суспільства.

Однією з основних проблем при реалізації освітніх програм є складність виявлення й залучення мігрантів у роботу з реалізації таких програм. Представники департаментів освіти, праці, соціальної й інших сфер, об'єднавши свої зусилля, займаються пошуком і відбором мігрантів для участі в освітніх програмах. В обов'язки таких об'єднань входить визначення тих територій на карті країни, де спостерігається найбільша кількість мігрантів, забезпечення зв'язків з підприємствами, що наймають мігрантів на сезонну роботу, забезпечення зв'язків із громадами, релігійними конфесіями, представниками етнічних меншин, реєстрація й облік сезонних робітників, що приїжджають у країну в пошуках заробітку, забезпечення законодавчої підтримки мігрантам.

Значною популярністю користується Програма сприяння вступу в колледж (СAMP) [3], яка підтримує мігрантів – потенційних здобувачів

вищої освіти. Дана програма передбачає: персональну допомогу учням при вступі в коледж (оформлення документів, фінансова допомога, влаштування в гуртожитку); психологічну допомогу учням і батькам у період вступу в коледж, а також у процесі навчання; допомогу у виборі професії, що відповідає вимогам XXI століття; перевірку фонових знань учнів і підготовку з певних предметів; надання можливості перебувати в колективі, не відчуваючи приниження і не втрачаючи гордості за свій народ і культуру; консультації (з особистих і навчальних питань); забезпечення доступу до фондів СAMP і надання спонсорської допомоги; надання можливості безплатного проїзду до університету або коледжу; надання можливості мігрантам одержувати стипендію; надання допомоги в придбанні навчальної літератури; надання можливості мігрантам вивчати рідна мову, культуру; надання можливості мігрантам продовжити освіту після коледжу в університеті; надання викладацької допомоги мігрантам на першому році навчання; надання допомоги в процесі адаптації до студентського життя.

Програма СAMP працює на території багатьох штатів (Алабама, Коннектикут, Округ Колумбія, Флорида і т.д.) і розрахована на наступні категорії мігрантів: вихідці з родин сезонних робітників, що бажають отримати вищу освіту; мігранти, що мають низький рівень доходів; мігранти, що мають обмежений рівень знань про професійне навчання; мігранти, батьки яких не мають вищої освіти; мігранти, що мають низький рівень володіння англійською мовою; мігранти, що не закінчили старшу школу; мігранти, що мають проблеми в процесі адаптації й виходу з ізоляції; мігранти, що мають низьку самооцінку; мігранти, що мають потребу у медичній допомозі.

Освітні програми для мігрантів спрямовані на полегшення їх адаптації в нових соціокультурних умовах, в тому числі й освітніх.

Під соціально-педагогічною адаптацією студентів-мігрантів у культурно-освітньому просторі закладу вищої освіти слід розуміти конструктивне співробітництво студентів-мігрантів, педагогів, адміністрації закладу і студентів – представників суспільства, яке приймає мігрантів, спрямоване на прийняття студентами-мігрантами нових соціальних вимог, розвиток їх соціально-особистісних, загальнокультурних, комунікативних, професійних, рефлексивних і академічних (навчальних) компетентностей, при збереженні власної культурної ідентичності, тобто на підготовку кваліфікованого фахівця й повноправного громадянина суспільства.

На основі аналізу результатів вивчення американської наукової літератури встановлено, що основними умовами успішної соціально-

педагогічної адаптації студентів-мігрантів є: а) виявлення особливих характеристик студента-мігранта як суб'єкта освітнього процесу, на основі врахування яких організовується і здійснюється освітня й виховна робота у закладах вищої освіти; б) забезпечення ефективної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, спрямоване на розвиток ключових компетентностей, що складає основу успішної підготовки студента-мігранта як майбутнього фахівця й громадянина; в) рефлексія як основа осмислення студентами-мігрантами, викладачами й студентами – представниками суспільства, яке приймає мігрантів, причин успіхів і невдач навчання, особливостей розвитку особистості студента, усвідомлення його творчих можливостей на тлі наявного культурно-історичного досвіду.

Список використаних джерел

1. Castles, S., Miller, M. *The Age of Migration*. Palgrave. Macmillan. 2003. 338 p.
2. Banks, James A., Cookson, P., Gay, G Haurley., Willis, D., Irvine, J., Nieto, S., Schofield, Jannet, W., Walter, S. *Diversity Within Unity. Essential Principles for Teaching and learning in a Multicultural Society*. Seattle: Center for Multicultural Education, University of Washington, 2001. 143 p.
3. *Migrant Education-High School Equivalency Program (HEP) and College Assistance Migration Program (CAMP)*. Washington, DC: U.S. Department of Education, 2006. 112 p.

Ключкович Тетяна,
Рак Ірина

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Встановлено, що технологічний підхід є основою розвитку професійної компетентності керівників закладів дошкільної освіти, з'ясовано, в чому полягає сутність технологічного підходу до навчання керівників дошкільних навчальних закладів, виділено основні андрагогічні принципи навчання, представлено технологічну структуру процесу навчання.

Ключові слова: *технологія навчання, заклад дошкільної освіти, керівник закладу дошкільної освіти, професійна компетентність, підвищення кваліфікації, інститут післядипломної педагогічної освіти.*

Key words: *learning technology, preschool education institution, head of preschool education institution, professional competence, professional development, institute of postgraduate pedagogical education.*

Досвід свідчить, що успішний розвиток, престиж, результативність роботи закладу освіти залежить від якості його керівництва. Продуктивність управлінської діяльності пов'язана з об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Серед суб'єктивних чинників особливе місце належить підвищенню інтересу до розвитку професійної компетентності керівників освітніх установ.

Питання щодо підвищення кваліфікації керівників освітніх закладів висвітлено у працях науковців А. Аніщук, В. Беспалько, Т. Васькіної, І. Дрейбанте, Л. Загородньої, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Поніманської, В. Сластеніної, С. Титаренко, І. Улюкаєвої, Н. Фроленкової та ін.

Нами з'ясовано, що керівники закладів дошкільної освіти мають різний рівень освіти, досвід, вік. Зокрема, в Львівській області вищу освіту мають 65% керівників закладів дошкільної освіти (ЗДО), середню педагогічну – 21%. Важливо також зазначити про середній вік керівників ЗДО. На сьогодні близько 60% керівників системи дошкільної освіти віком 46 – 48 років. У співвідношенні місто – село: 58 % керівників ЗДО у містах за віком 43 – 46 років, 60 % керівників ЗДО у області мають середній вік – 48 – 50 років.

Тож підвищення кваліфікації керівників закладів дошкільної освіти передбачає такі форми та методи роботи, які покликані забезпечити якісний рівень підготовки всіх керівників закладів дошкільної освіти [4, с. 35].

Технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій активних елементів (учасників) процесу навчання, здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання [1, с. 217]. Структура технології навчання, або технологічна структура процесу навчання, є системою певних операцій, технічних дій і функцій, що навчаються і навчальних, згрупованих за основними етапами процесу навчання.

Технологія навчання дорослих – це, по-перше, система науково-обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій дорослих людей-студентів та викладачів курсів підвищення кваліфікації, здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання і, по-друге, це розділ андрагогіки, що досліджує і обґрунтовує зазначену вище систему дій [3, с. 84].

Зростаючий інтерес до технологій навчання можна пояснити декількома причинами:

- різноманітні завдання, що стоять перед навчальними закладами, передбачають розвиток не тільки теоретичних досліджень, але й розробку питань технологічного забезпечення освітнього процесу,
- у теоретичних дослідженнях відбувається формулювання законів, побудова теорій і концепцій, у той час як прикладні дослідження аналізують саму педагогічну практику, акумулюють наукові результати,
- класична дидактика з її сформованими закономірностями, принципами, формами та методами навчання не завжди оперативно реагує на наукове обґрунтування нових ідей, підходів, методик навчання,
- необхідність впровадження у практику викладання андрагогічних принципів, системно-діяльнісного підходу, систематизація способів навчання,
- перехід від екстенсивної до інтенсивної організації навчання, тобто досягнення вищих результатів з урахуванням використання нових досягнень педагогіки, психології, інформатики.

Дискусії про сутність, предмет, структуру, концепції, класифікації, джерела і шляхи розвитку технології навчання, що ведуться на сторінках як зарубіжної, так і вітчизняної науки за останні десятиліття, підтверджують актуальність теоретичної та практичної значимості даної проблеми.

Аналіз літературних джерел показує динаміку розвитку уявлень про технологію: від «технології в промисловості» до технології в «соціальній сфері», від «педагогічної технології» до «технології навчання».

Графічно структуру технології навчання, точніше технологічну структуру процесу навчання, на кожному з його етапів ми можемо представити наступним чином (рис. 1).

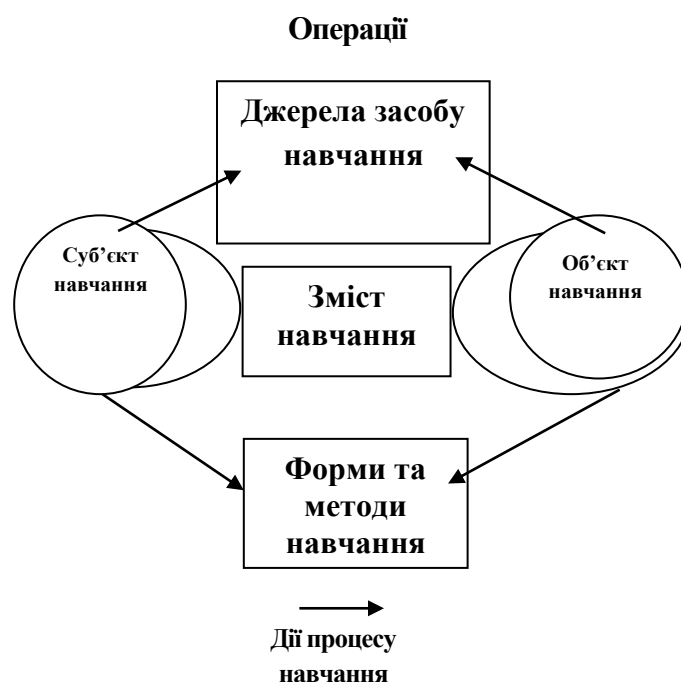

Рис. 1. Технологічна структура процесу навчання

З урахуванням усіх особливостей дорослих слухачів та організації процесу їх навчання, можна виділити основні андрагогічні принципи навчання, які становлять фундамент теорії навчання дорослих: пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; принцип опори досвіду дорослого вихованця; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; принцип актуалізації результатів навчання; принцип елективності навчання; принцип розвитку освітніх потреб; принцип усвідомленості навчання. Він означає усвідомлення, осмислення учням і навчальним всіх властивостей процесу навчання та своїх дій з організації процесу навчання.

На сучасному етапі стратегія освіти передбачає формування професійної компетентності фахівця, готового і здатного вирішувати не тільки професійні завдання, але й виходити за межі нормативної діяльності, здійснювати інноваційні процеси, процеси творчості в широкому розумінні [2, с. 112].

Таким чином, сутність технологічного підходу до навчання керівників дошкільних навчальних закладів полягає у спеціально організованому цілютворенні, що передбачає можливість об'єктивного контролю за якістю досягнення поставлених дидактичних цілей; у структурній та змістовній цілісності технології навчання, тобто у неприпустимості внесення змін до одного з її компонентів, не торкаючись інших, у виборі оптимальних методів, форм і засобів, що диктуються цілком певними та закономірними зв'язками всіх елементів технології навчання (проєктування програми розвитку установи з подальшою можливістю відтворення цього проєкту на практиці); у наявності оперативного зворотного зв'язку, що дозволяє своєчасно та оперативно коригувати процес навчання.

З погляду розвитку професійної компетентності спеціалістів в умовах інституту удосконалення, найбільш перспективним є технологічний підхід до проєктування та реалізації процесу навчання, що забезпечує гарантований результат виконання вимог соціального замовлення на підготовку кадрів, що відрізняються досить міцним базовим масивом спеціальних знань та сформованістю професійних умінь за всіма напрямками їх діяльності. Реалізація цього підходу здійснюється шляхом розробки відповідної технології навчання дорослих, як системи науково-обґрунтованих дій дорослих слухачів курсів і навчальних, здійснення яких з високим ступенем гарантованості призводить до досягнення поставлених цілей навчання.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика : навч. посіб. / за заг. ред. С. Нікітчиної. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 368 с.
2. Загородня Л., Титаренко С. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного навчального закладу: навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
3. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога / за ред. М. Савчина. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 331 с.
4. Попадич О.О. До питання особливостей професійної підготовки менеджера дошкільної освіти у класичному університеті: *матеріали міжнародної наукової конференції «Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку»*, м. Дніпро, 29-30 березня 2019 р. Дніпро : СПД «Охотнік», 2019. Ч. I., С. 35-36.

Ковач Аттіло

МУЗЕЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКАРПАТТЯ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ 1919-1939 РОКІВ

У статті розглянуто досвід творення музейно-освітнього середовища Закарпаття у період входження його на правах автономії у склад Чехословаччини. Розкрито його сутність через поняття музейно-освітньої взаємодії та виокремлено суттєві ознаки : 1) тісна співпраця музеїв і шкіл через організацію та проведення численних виставок; 2) участь учнів у збиранні, підготовці матеріалів для виставкових експозицій; 3) наявність постійно діючих шкільних виставок, шкільних музейних куточків; 4) врахування регіональних особливостей у конструюванні виставкових майданчиків та доборі експозицій; 5) планування музейно-освітнього середовища: від тематичних виставок, проведених на різних рівнях – до створення музейних експозицій.

Ключові слова: музейно-освітнє середовище, музейно-освітня взаємодія, досвід творення, Закарпаття, чехословацький період.

Key words: museum-educational environment, museum-educational interaction, creative experience, Transcarpathia, Czechoslovak period.

Актуальність проблеми дослідження. Використання музейного середовища у освітньо-виховній та соціально-педагогічній роботі з молоддю в умовах сучасних реалій набиратиме дедалі більшого значення. Наративи військової дійсності, що творяться на полях битв будуть досліджуватись фахівцями, експертами, ставатимуть монолітом пам'яті у музейних залах про жахіття війни у центрі Європи, розв'язаної країною агресором.

У музейних експонатах немов би зупиняється час: повертає нас у минуле, розповідає про невідомі (або маловідомі) для відвідувача речі, за якими вимальовуються контури іншої реальності, інших життєвих історій, з їх барвистими сюжетами, дивовижними рисами. Їх споглядання оживлює культурно-генетичну пам'ять, знаходить у глибинах підсвідомого відгуки у формі вібрацій, які прискорюють серцебиття.

Як зауважує Р. Маньковська, в Україні, упродовж різних історичних епох музей оформився як поліфункціональний заклад, спроможний не лише акумулювати історичну пам'ять і доносити через автентичні раритети

важливу інформацію про розвиток людства, але й виконувати відповідальну місію духовного становлення суспільства [9, с.3].

На думку дослідниці, загальносвітові тенденції розвитку музейної галузі засвідчують зростання суспільної ролі музеїв, їх налаштованість на громадський інтерес. Саме об'єктивний процес розвитку наукових знань у музеології, новітні підходи до ролі музею у суспільстві визначають важливість розкриття місця музейної галузі в сучасному соціокультурному просторі, повноцінного використання форм та методів музейної діяльності для утвердження духовних цінностей у суспільстві. [9, с. 9-10].

Аналіз досліджень і публікацій. Предметне поле нашого дослідження спонукало до аналізу бібліографії, яка представлена різними напрямками. Дослідженням історії розвитку музеїв, соціально – педагогічним потенціалом, а також їх значенням займалися такі видатні вчені як: Ф. Вайдагер, С. Лосінська, Н. Пусепліна, А. Разгон, М. Рутинський, О. Салата, І. Шидловський; питаннями музейної комунікації та перспективними напрямками музеєзнавства займалися: Н. Капустіна, Р. Маньковська; питаннями музейного менеджменту займалися М. Белікова, О. Кузьмук. Дослідження змісту музейної педагогіки пов'язане з іменами науковців: В. Ахунов, Т. Белофастова, Е. Васичева, Н. Іванова, Д. Масленнікова, Т. Попова, Б. Столяров, М. Юхневич, А. Юрченко. Із зарубіжних досліджень нашу увагу привернули праці науковців: Т. Вашаргеї (Vásárhelyi T.), І. Годнодь (Hadnagy I.), Є.Чеснак (Csesznák É.), І. Фогтуті (Foghtüy I.).

Варто зазначити, що традиційні уявлення про музей, на які опираються науковці у аналізованих дослідженнях, доповнюються у сучасному суспільстві і оновлюються у постмодерністській інтерпретації культури та інноваційній модернізації за рахунок появи нових форм: «уявний музей» (А. Мальро), «музей-форум» (Д. Камерон), віртуальний музей, кібер-музей, музей-бібліотека, архів-музей, музей-бренд тощо.

Зростання ролі музею у житті суспільства, процес модернізації та оновлення форм і методів музейної діяльності, – спонукає до розгляду питання про використання музейно-освітнього середовища для утвердження національної ідеї, розвитку патріотизму, показу героїчного протистояння українців у боротьбі з російським загарбником, показу краси і неповторності українських земель у всій розмаїтості ландшафтів та корисних копалин, у єдності різних культур і національностей, що творять єдине, монолітне громадянське суспільство тощо.

Розвиток музейно-освітнього середовища в Закарпатті має свої історико-культурні традиції, розкриття яких уможлиблюється через вивчення взаємодії між учасниками музейно-освітнього процесу.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей музейно-освітнього середовища Підкарпатської Русі, зокрема музейно-освітньої взаємодії для виявлення можливостей використання позитивного досвіду минулого у творенні її сучасних форм.

Виклад основного матеріалу. Під музейно-освітнім середовищем розуміємо перетин освітнього та музейного просторів, який може функціонувати на різних рівнях: локальному (регіональні, в тому числі, шкільні музейні об'єкти), просторовому (загальнонаціональні музейні об'єкти), масштабному (європейські, світові музейні об'єкти) та матеріально-технічними можливостями освітніх закладів; спеціально створені умови (інформаційно-технологічні, методичні, дидактичні, психологічні) для реалізації цілей і завдань виховання, освіти, навчання; організаційно-педагогічні впливи (музейно-освітній процес), що опосередковують взаємопов'язану діяльність і комунікацію вчителя і учнів в оточенні музейних експонатів, предметів тощо. Складовими музейно-освітнього середовища є компоненти: музейне докільля (предмети, експозиції, приміщення, обладнання); музейно-освітній процес (цілі, зміст, завдання, методи, форми, засоби, технології, методики); суб'єкти (вчитель і учні) музейно – освітньої комунікації.

У визначенні музейно-педагогічного процесу нам імпонує підхід Т. Попової. На думку дослідниці, «музейно-педагогічний процес є системно організованою й чітко спрямованою взаємодією учнів з культурно-історичною і науковою спадщиною людства, яка за посередницькою діяльністю вчителя орієнтована на формування навчального музейного середовища, де створюються умови для розвитку творчої особистості з навичками пошуково-дослідницької діяльності» [11, с. 214].

У роботі надаємо перевагу використанню поняття взаємодія, що більш виразнює відношення між учнями і вчителями (вихованцями та вихователями), з одного боку та музейною реальністю, з іншого. Під **музейно-освітньою взаємодією** розумітимемо взаємопов'язану діяльність музею та освітньо-виховного закладу, спрямовану як на розвиток музейно-освітнього середовища, збагачення його актуальними наративами, так і на формування компетентностей учнів (громадянської, культурної, полікультурної, соціальної, комунікативної, інформаційно-комунікаційної тощо). Музейно-освітнє середовище в такій інтерпретації постає як

динамічне утворення і набуває статусу дієвого засобу виховання і розвитку підростаючого покоління.

В становленні та розвитку музейного середовища Закарпаття виокремлюємо п'ять періодів: домuzeйний, становлення музейної справи, розвитку (чехословацький період), занепаду (угорський період), відродження (радянський період), оновлення (період незалежності), трансформації (сучасний період) [7]. У даному дослідженні зупинимось на чехословацькому періоді, який збагачує нас уявленнями про форми і методи музейно-освітньої взаємодії.

Період розвитку музейної справи, або чехословацький період припадає на 20-ті роки ХІХ століття. Як відмічає В.В. Палінчак, історія становлення музейної справи на Закарпатті в першій половині ХХ ст. пов'язана з діяльністю таких товариств: 1) 1909-1950 рр. – діяльність з перервами «Музейного товариства ім. Т. Легоцького»; 2) 1920-1939 рр. – функціонування товариства «Просвіта», зокрема у сфері музейництва; 3) 1923-1939 рр. – активна участь «Общества им. А. Духновича» в культурному житті Закарпаття, зокрема музейній справі [10].

Варто зазначити, що приєднання території Закарпаття із назвою Підкарпатська Русь до складу Чехословаччини дало потужний поштовх у розвитку всіх суспільних ланок, в тому числі освітній і музейній.

Ще у 1929 році у Мукачеві пройшло офіційне відкриття Земського музею Т. Легоцького. У лютому цього ж року в Ужгороді, у результаті реорганізації Ужгородської акваристичної спілки було засноване Земське (крайове) музейне товариство Підкарпатської Русі. Товариство прагнуло об'єднати існуючі у краї збірки пам'яток історії, культури, природи та створити музей в Ужгороді. Цю мрію вдалося здійснити. У червні 1937 р. було відкрито Етнографічний музей Підкарпатської Русі. Як зазначалось у віснику етнографічного товариства, утворення музею дасть змогу не тільки зберігати експонати та переглядати їх відвідувачами, а й служити науковим цілям для «пізнання нашого рідного краю і нашого народу» [1, с.2].

У складному процесі музеетворення на окрему увагу заслуговує організація та проведення численних виставок (шкільних, міських, крайових), багато з яких відбувалися за участі шкіл. У доборі, укладанні, підготовці виставкових матеріалів безпосередньо приймали участь вчителі та учні. Саме «виставковий рух» сприяв втіленню давнішої мрії про відкриття етнографічного музею.

Починаючи із 1922-1923 павчального року організація виставок стає невід'ємною складовою життя школи, громади. Шкільний відділ піклувався

про організацію шкільних виставок. «Урядовий вісник» за 1922 рік містить розпорядження («Розпорядження з дня 24 листопада 1922, ч.25.442, о приготуванні місцевих і окружних шк. виставок») про зміст, організацію та проведення шкільних виставок [12]. Шкільним відділом планувалося у 1924 році проведення краєвої виставки. Саме з цією метою необхідно було провести підготовчі роботи на місцях, відібрати кращі експонати, які могли бути представлені на краєвому рівні. Для цього в кінці навчального року планувалося останні три дні провести святково, представляючи виставкові експонати.

Кожна шкільна управа повинна була представити на виставці наступні експонати: 1) огляд околиці; 2) огляд села; 3) огляд школи; 4) люди – жителі села, їх одяг; 5) учні в процесі ігрової або гімнастичної діяльності; б) предмети, які характеризують село, працю людей, ремесло, їхні вироби, або культури, які вони вирощують; 7) шкільні навчальні засоби, зошити до підручників, дівочі та хлоп'ячі ручні роботи. [12, с.130].

Місцеві шкільні виставки повинні були проводитися 28-30 червня. А вже з 1 по 7 липня 1923 року планувалося проведення окружних шкільних виставок. Для цього із місцевих шкільних виставок необхідно було передати по одному найкращому примірнику із кожного напрямку, окрім навчальних засобів, які мала на окружній виставці представити столична школа.

У «Розпорядженні з дня 20 квітня 1923» йдеться про проведення шкільних виставок у кінці навчального 22/23 року. Зауважується, що участь дітей у виставці мають бути повідомлені батьки (родичі). Зазначається, що окружні виставки будуть проводитися у вересні разом з окружною вчительською конференцією, для чого потрібно було представити виставкові матеріали у певному порядку: «малюнки та інші шкільні праці <мають бути> складені у методичному поступку по класах» [2, с.1].

Такі події були частим явищем у тогочасному суспільстві, що відображено на сторінках Урядового вісника (шкільного відділу цивільної управи Підкарпатської Русі). Аналіз тогочасної періодики дає підстави для висновків про наявність концептуального задуму та планування кроків його реалізації, координацію взаємодії різних учасників-творців музейно-освітнього середовища, зокрема педагогічних та учнівських колективів [2-6].

У 1925 році побачила світ праця С. Маковського «Народное искусство Подкарпатской Руси». У передмові автор пояснює завдання виставки: «Мета – науково-педагогічна, зібрати музейний матеріал для подальшого систематичного вивчення домашніх ремесел на Підкарпатській Русі» [8, с.3].

Зауважимо, що відвідуючи музей вихованці шкіл мали можливість ознайомитись із культурою та побутом краю, який був і залишається неоднорідним у плані традицій, культурних звичаїв, географічних особливостей. Окрім того учні мали можливість дізнаватися про традиційні професійні заняття в тому чи іншому регіоні, наприклад, в околицях Рахова та Ясіня – традиційним заняттям є вівчарство, для околиць Хуста – робота з деревиною, для виноградівщини (тогочасна назва – Севлюш), іршавщини – овочівництво, мукачівщини, ужгородщини – виноградарство, міжгірщини, воловеччини – лісництво.

Варто зазначити, що вивчення домашніх ремесел, навчання дітей облаштуванню побуту та веденню господарства, вирощуванню домашніх тварин, обробці землі та роботі з саджанцями, – були традиційними заняттями молоді Підкарпатської Русі. Всі основні ремесла краю знаходили відображення у рукотворних музейних експонатах.

Аналіз архівних джерел та тогочасної періодики дає підстави для визначення особливостей музейно-освітньої взаємодії у чехословацький період. Вони полягають у : 1) тісній співпраці всіх інститутів громадянського суспільства у його розбудові; велике значення в цьому процесі мала співпраця музеїв і шкіл через організацію та проведення численних виставок; 2) безпосередній участі учнів у збиранні, підготовці матеріалів для виставкових експозицій; 3) існуванні постійно діючих шкільних виставок, шкільних музейних куточків; 4) врахуванні регіональних особливостей у конструюванні виставкових майданчиків та доборі експозицій; 5) плануванні музейно-освітнього середовища: від тематичних виставок, проведених на різних рівнях – до створення музейної експозиції із найкращих та найбільш типових (або, навпаки, рідкісних) речей.

Висновки. Сьогодні кожний музей веде власний пошук інноваційних форм роботи зі своїми відвідувачами і розвиває ті зразки взаємодії, які показали себе успішними в різних типах музеїв і в різних куточках світу. Перед українськими музеями, окрім завдання адаптуватися до вимог ХХІ століття стоїть завдання змістового оновлення музейного простору, спрямованого на відновлення втраченого внаслідок руйнування загарбниками і творення нових експозицій, пронизаних наскрізною ідеєю гордості за народ, вдячності його рятівникам, оспівування краси і величі української землі.

Успішність виконання цих завдань залежить від здатності учасників музейно-освітньої взаємодії генерувати і втілювати нові ідеї, експериментувати, рухатися від споглядання до активної творчої співпраці.

Сучасні інформаційні технології дають змогу створити віртуальний музей у кожній школі. У створенні шкільних музейно-освітніх середовищ варто опиратися, окрім іншого, на позитивний досвід минулого, розкритий у роботі.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті можливостей використання досвіду функціонування музейно-освітнього середовища Закарпаття у післявоєнний період (після 1945 року).

Список літератури:

1. Вісті Етнографічного Товариства Підкарпатської Русі. Мукачево : Друкарня Мор Грінштайн і сини, 1937. Ч.6-7, грудень (ноявембер). 16 с.
2. ДАЗО. Переписка об устройении выставки. Розпорядження з дня 20 апрѣля 1923 ч.8970. О школьных выставках. Ф 50. О. 3. Спр. №86.5 с.
3. ДАЗО. Розпорядження Міністерства Народної Освіти Чехословаччини про організацію виставки та народних вишивок в 1923 р. та переписка з дирекціями шкіл по цьому питанню (1923-1924 рр). Ф. 28. Оп. 3. Спр. № 259. 22 с. (Список предметов отправленных Школьному Реферату для выставки въ Братиславе. Ф. 28. Оп. 3. Спр.№ 259. 22 с.)
4. ДАЗО. Розпорядження шкільного реферату Підкарпатської Русі про організацію крайової виставки народного мистецтва та переписка з шкільними інспекторами по цьому питанню. «Про організації краєвих виставок». Ф. 28. Оп. 3. Спр.№ 258. 30 с. (Латоричанський інспектор)
5. ДАЗО. Розпорядження шкільного реферату Підкарпатської Русі про організацію крайової виставки народного мистецтва та переписка з шкільними інспекторами по цьому питанню. «Про організацію виставки в 1924 р. «Мистецтво і побут Підкарпатської Русі» Ф. 28. Оп. 3. Спр. № 306. 35 с.
6. ДАЗО. Переписка с выставочными комитетами об устройстве выставки современной культуры в Брно и первой промышленной выставке в Ужгороде. Ф.50. Оп. 3. Спр. №86. 5 с.
7. Ковач А.І. Професійна орієнтація учнів у музейно – освітньому середовищі закарпаття (20 –ті р. хх – початок ххі століття). Автореф. дис. к.пед.н.: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Рівне, 2021. 24 с
8. Маковский С. Народное искусство Подкарпатской Руси. Прага : Изд. «Пламя», 1925. 161 с. http://www.etnolog.org.ua/pdf/e-biblioteka/mystectv/dekor/makovskii_s_k_narodnoe_iskusstvo_podkarpatskoi_rusi.pdf
9. Маньковська Р.В. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок ХХІ ст.).

Автореф. дис. ... доктора історичних наук: 07.00.01. Переяслав - Хмельницький, 2017. 40 с.

10. Палинчак В.В. Етапи розвитку музейної справи на Закарпатті у першій половині ХХ століття. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», 2014. Вип. 1 (32). С.18-25

11. Попова Т.М. Методологічні і дидактичні засади реалізації культурно-історичної компоненти змісту освітньої галузі «Природознавство» : [монографія] / Т.М. Попова. Керч : РВВ КДМТУ, 2010. 325 с., с. 214

12. Розпорядження з дня 24 новембра 1922, ч.25.442, о пригатовлюваню мѣстных и окружных шк. Выставок. *Урядовый вѣстник школьного оддѣла цивильноѣ управы Подкарпатскоѣ Руси. Ужгородь, 1922. Р. Ч.*

*Лехновський Ярослав,
Якимович Тетяна*

МОДЕЛЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФІЛЬНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою роботи є моделювання готовності професійної діяльності педагогів профільного та професійного навчання до практичної діяльності в контексті інтегративного підходу. Методологія дослідження передбачає одночасний розгляд кількох складових діяльності педагога. Більшість моделей, що стосуються проблем професійної діяльності педагогів профільного та професійного навчання представляють окремі аспекти практичної діяльності чи його професійної підготовки, однак не моделюється процес практичної професійної діяльності в єдності всіх його аспектів.

***Ключові слова:** моделювання, педагогічна діяльність, педагоги профільного та професійного навчання, інтегративний підхід.*

***Key words:** modeling, pedagogical activity, teachers of specialized and professional training, integrative approach.*

Практична педагогічна діяльність за своєю суттю є складною цілісною динамічною системою взаємодії педагога з учнями, що спрямована на створення сприятливих умов для розвитку особистості, формування її світогляду. Сама педагогічна наука є інтегративною як найбагатша серед наук, що вивчають сутність людини та шляхи її розвитку, адже соціальне призначення полягає в пошуку найбільш ефективних і оптимальних шляхів удосконалення системи освіти і виховання.

В умовах перебудови вищої педагогічної освіти висуваються нові вимоги до системи підготовки педагогів профільного та професійного навчання. Серед них: необхідність всебічного відображення особливостей соціально-економічного та духовного розвитку країни, досягнень науково-технічного прогресу, педагогічної науки та практики; підсилення спрямованості на інтеграцію освіти, науки та виробництва, тісний зв'язок навчального процесу у вищій школі з наукою та виробництвом, поєднання вивчення теорії з практичною діяльністю;

орієнтація на особистість, пріоритетність її інтересів у самовизначенні та самореалізації.

Інтегративний підхід до моделювання готовності професійної діяльності педагогів профільного та професійного навчання до практичної діяльності передбачає «розвиненість практичного мислення вчителя, орієнтацію на дослідження прихованих, невідомих сторін педагогічної ситуації та опора як професійні так й на соціально – значущі критерії в оцінки власних професійних рішень» [2, с.190].

Розрізняють професійно-ділову підготованість, основою якої є «професійна майстерність, професійно-психологічну підготованість та професійні здібності» [1, с. 67]. Головним засобом діяльності педагога виступає його особистість – знання, вміння, культура, поведінка. Специфічним є й результат діяльності педагога – людина, що опанувала людську культуру та продовжує свій розвиток. Отже, «в педагогічній діяльності головну роль відіграє регулювань взаємовідносин, а в професіоналізмі педагога готовність до практичної діяльності» [5, с. 44].

Під системою підготовки вчителя до профільного навчання розуміється впорядкована сукупність взаємопов'язаних компонентів, яка має структуру, технологію і управління, реалізація яких забезпечує ефективність навчально-виховного процесу [3, с. 52].

Педагогічні здібності – якість особистості, що інтегровано виражається у схильностях до роботи з дітьми, любові до дітей, отриманні задоволення від спілкування з ними. Часто педагогічні здібності звужують до уміння виконувати конкретні практичні дії.

У структурі готовності до професійної діяльності педагогів профільного та професійного навчання виділяємо групи здібностей: організаторські (виявляються в умінні вчителя згуртувати учнів, зайняти їх, розподілити обов'язки, спланувати роботу, підбити підсумки зробленого тощо); дидактичні (конкретні уміння підібрати і підготувати навчальний матеріал, наочність, обладнання, доступно, ясно, виразно, переконливо і послідовно викласти навчальний матеріал, стимулювати розвиток пізнавальних інтересів і духовних потреб, підвищувати навчально-пізнавальну активність тощо); перцептивні (виявляються в умінні проникати в духовний світ учнів, об'єктивно оцінювати їхній емоційний стан, виявляти особливості психіки); комунікативні здібності виявляються в умінні вчителя встановлювати педагогічно доцільні відносини з батьками, учнями, колегами, керівниками навчального закладу); сугестивні здібності полягають в емоційно-вольовому впливі на

учнів); дослідницькі (виявляються в умінні пізнати та об'єктивно оцінити педагогічні ситуації і процеси); науково-пізнавальні (засвоєння наукових знань, що зводяться до здібностей в обраній галузі тощо).

Дослідження практичних аспектів є важливим кроком у формуванні «професійної концепції майбутнього педагога, адже саме в практичній діяльності активно формується образ майбутньої професії, образ професіонала, співвідносяться вимоги до професії та власні можливості успішної реалізації у обраній професії. Для формування професійної концепції майбутнього педагога необхідно визначити напрями відбору змісту практичного навчання. Постановка і розв'язання цього завдання здійснюється шляхом системного аналізу професійної діяльності, у нашому випадку педагогічної. Прикладом використання образу професійної діяльності для формування професійної концепції майбутнього педагога є дуальне навчання, під час якого здобувачам необхідно практично освоювати на робочому місці предмет, засоби, технології та інші складові педагогічної діяльності» [4, с. 120].

Для нашого дослідження особливо важливу роль відіграють психологічні якості особистості педагога, оскільки вони допомагають йому якнайкращим способом провести в життя вимоги моралі, бути тактовним у складних ситуаціях, правильно розв'язувати конфліктні ситуації, що трапляються в педагогічному процесі.

Якщо зіставити експертні оцінки за всіма групами педагогічних умінь: гностиках, конструктивних (методичних); комунікативних, організаторських і самоорганізаторських, а також професіоналізму в цілому, то найменшим потенціалом професійно важливих якостей характеризуються саме педагоги морально нестійкого типу. Таким чином, педагог профільного та професійного навчання має бути не тільки висококваліфікованим фахівцем, а й високоморальною, культурною, грамотною людиною, прикладом для наслідування учнями.

Таким чином, система підготовки педагогів профільного та професійного навчання має носити інтегративний характер відповідно до соціального замовлення суспільства, забезпечувати єдність теоретичної і практичної загальноосвітньої та професійної підготовки, формувати весь комплекс професійних і духовно-моральних якостей особистості.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р., Кадемія М. Професійна компетентність майбутнього педагога: як її формувати? Витоки педагогічної майстерності. 2012 Випуск 10. С.66- 70.
2. Мирошник О. Г. Концепції педагогічної рефлексії у психологічних дослідженнях. Психологія і особистість. 2016. № 2 (10) Ч. 1. С. 189-199.
3. Пайкуш М. А. Підготовка майбутнього вчителя до профільного навчання фізики в загальноосвітніх закладах : дис... канд. пед. наук: 13.00.04; АПН України, Львів. наук.-практ. центр ПТО. Л., 2007. 251с.
4. Стечкевич О. Якимович Т. Вплив дуального навчання на формування професійної концепції майбутніх педагогів. Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. 2022. Випуск 44. Том 2. С. 118-122. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/2.24>
5. Якимович Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки : навч.-метод. посіб. Львів, 2013. 138 с.

*Маляр Любов,
Понадич Богдан,
Кузьма Іван*

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Охарактеризовано основні методи розвитку soft skills, визначено найбільш актуальні педагогічні технології у навчальній та позанавчальній діяльності, з'ясовано, які форми та методи навчання, що сприяють набуттю соціальних навичок, застосовуються у виші.

Ключові слова: *soft skills, майбутні вчителі, педагогічні технології, форми та методи навчання.*

Key words: *soft skills, future teachers, pedagogical technologies, forms and methods of education.*

Суспільство розвивається так стрімко, що здобуті знання дуже швидко старіють. На думку президента Всесвітнього економічного форуму в Давосі Клауса Мартіна Швабе, «багато із завдань, які виконують зараз працівники в різних секторах економіки, будуть автоматизовані або зникнуть у зв'язку зі зміною способу організації суспільства. Для нового суспільства потрібні фахівці нового типу. Перед ними стоять завдання, які вимагатимуть творчого підходу та готовності до співпраці з іншими людьми та із системами штучного інтелекту» [8].

Серед вітчизняних дослідників питанням конкурентоспроможності майбутніх фахівців та розвитку soft skills у студентів українських закладів освіти приділяли увагу К. Коваль, Н. Длугунович, О. Казачінер, Ю. Лавриш та ін. На важливості формування м'яких навичок в освітньому процесі наголошували Ю. Дроздова та О. Дубініна. Для дослідження проблемних питань означеної теми значимі результати наукових пошуків закордонних дослідників: Дж. Мітчел, Дж. Пааджанен, Т. Парсонс, К. Рана, М. Роблес тощо [5].

М'які навички, які ще називають ключовими навичками, основними навичками, ключовими компетенціями або навичками працевлаштування – це ті бажані якості, які застосовуються на різних робочих місцях і в різних життєвих ситуаціях – такі риси, як цілісність, спілкування, ввічливість, відповідальність, професіоналізм, гнучкість і робота в команді [4, с. 163].

Основними методами розвитку soft skills вважають: самонавчання – самостійне вивчення інформації про моделі успішної поведінки; пошук зворотнього зв'язку про успішність своєї поведінки в аспекті розвитку конкретного досвіду; навчання на досвіді інших, робота з наставником; фонові тренінги – вправи, розвиваючі певні компетенції; кейс-методи; поєднання навчання та професійної діяльності (дуальна освіта) [3, с. 33]. Опанування студентами м'яких навичок відбувається під час спілкування з колегами, викладачами, допоміжним персоналом. Набагато ефективніше це може відбуватись за активної участі здобувачів у студентському самоврядуванні, різноманітних творчих гуртках, студіях, товариствах молодих науковців, громадських об'єднаннях тощо [5, с.173]. Факт володіння соціальними навичками можна визначити як функціональну грамотність. ЮНЕСКО та Європейська комісія навіть встановили мінімальний рівень такої грамотності [7].

Виходячи з мети освітньої програми «Початкова освіта» (підготовка компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі початкової освіти, здатного організувати освітній процес у початковій школі на рівні сучасних вимог, самостійно розв'язувати складні питання навчання і виховання, інклюзивної освіти, взаємодії з батьками та іншими учасниками освітнього процесу, проводити педагогічні дослідження, успішно реалізувати завдання Нової української школи в умовах полікультурного регіону) [6], розглянемо технології розвитку soft skills у майбутніх вчителів початкової школи.

Умовою прояву індивідуальності студента, розкриття його потенціалу є активізація його регуляції, за яких він займає активну позицію щодо використання своїх можливостей. Відомо, що активізація саморегуляції, самоорганізації, всіх видів активності (вольової, моторної, комунікативної, навчальної та ін.) студента дозволяє йому оптимально розвиватися й реалізуватися. Однак психічний розвиток не зводиться до засвоєння соціального досвіду, і головним тут є творче начало, засноване на його власній внутрішній активності, властиве кожному суб'єкту. Основою прояву суб'єктності студента у позанавчальній громадській діяльності є розвинена соціальна зрілість, сензитивний період формування якої відноситься до підліткового та юнацького віку.

Технологія полягає у необмеженому збагаченні змісту освіти, використанні інтегрованих курсів, доступу до інтернету, інтерактивних методів навчання, дистанційної взаємодії. Педагогічна технологія – це спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, що системно використовуються в освітньому процесі на основі

декларованих психолого-педагогічних установок, що призводить до досягнення прогнозованого освітнього результату з допустимою нормою відхилення [2].

В умовах реалізації вимог сьогодення найбільш актуальними, на нашу думку, педагогічними технологіями у навчальній та позанавчальній діяльності є: технологія розвитку критичного мислення, технологія проєктної діяльності, здоров'язберігаюча технологія, технологія проблемного навчання, ігрова технологія, кейс – технологія, технологія створення предметно-розвивального середовища, технологія навчання у співпраці, технологія дослідницької діяльності, інформаційно-комунікаційна технологія [1].

Дані технології здатні ефективно розвивати м'які навички майбутніх вчителів упродовж періоду навчання у закладі вищої освіти як у навчальній, так і в позанавчальній діяльності, як під час оф-лайн, так і он-лайн навчання.

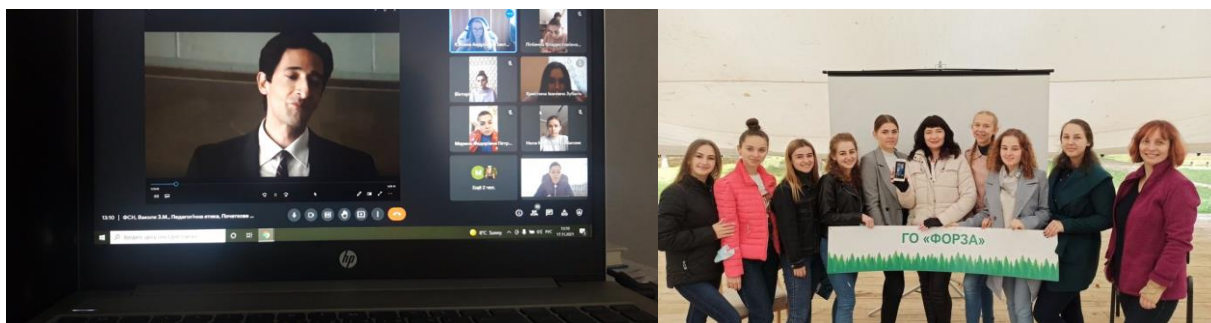
При застосуванні технології проєктної діяльності, беручи участь у розробці та проведенні різних заходів, студенти набувають організаторських умінь: уміння керувати власною діяльністю та діяльністю студентського колективу (у т. ч. забезпечити необхідний рівень дисципліни та зацікавленості); вміння планувати свій час; проводити захід за планом, змінювати план заходу у разі непередбачених обставин (рис. 1).

Рис. 1. Застосування технологій проєктної діяльності на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи УжНУ

Технологія проблемного навчання на факультеті суспільних наук активно застосовується у підведенні підсумків діяльності студентських організацій на зборах, звітно-виборних конференціях (рис. 2). Студенти виявляють здатність до професійної рефлексії та самоаналізу, аналітичні та діагностичні вміння, вміння оцінити результати своєї роботи та діяльності колег, визначити характер труднощів та їх причини, готовність приймати критичні зауваження і виходячи з них коригувати процес діяльності. Проєктувальні, організаторські та управлінські вміння мають узагальнений характер та забезпечують формування у студентів низки ключових компетенцій.

Рис. 2. Застосування технологій проблемного навчання на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи УжНУ

Технології створення предметно-розвивального середовища у майбутніх вчителів початкових класів завжди присутні при командній роботі (рис. 3). Завдяки цим технологіям м'які навички розвиваються дуже ефективно.

Рис. 3. Застосування створення предметно-розвивального середовища на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи УжНУ

Крім того, нами з'ясовано, що навчання в Ужгородському національному університеті освіти сприяє набуттю навичок soft skills, необхідних сучасному фахівцю. В освітньому процесі застосовуються форми та методи навчання, які сприяють набуттю соціальних навичок: під час вивчення навчальних курсів, під час проведення майстер-класів, семінарів-тренінгів, позааудиторних занять, проходження педагогічної практики, заліків та іспитів у нетрадиційній формі. До формування soft skills викладачі кафедри долучають і професіоналів-практиків. Здобувачі активно долучаються до роботи органів студентського самоврядування, що дозволяє розвивати навички лідерства та роботи в команді.

Таким чином, найбільш практиковані технології розвитку soft skills у майбутніх вчителів у навчальній та позанавчальній (за умови он-лайн та оф-лайн навчання) діяльності можна виділити поряд з традиційними педагогічними технологіями такі: проєктної діяльності, проблемного навчання та створення предметно-розвивального середовища.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційно-комунікаційні_технології (дата звернення: 03.09.2022).
2. Длугунович Н. А. Softskills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. 2014. № 6. С. 239–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47 (дата звернення: 20.09.2022).
3. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «softskills» у сучасних освітніх та професійних моделях. Softskills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: тези доповідей (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. С. 31–34.
4. Коваль К. Розвиток «softskills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167.
5. Медвідь Т., Терешенко Н. Формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх хореографів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 4, 2021. С 165-178.
6. Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/43366> (дата звернення: 15.09.2022).

7. Europe Direct is a service to help you find answers to your questions about the European Union. *British Council*: website. URL: <http://www.britishcouncil.org/sites/britishcouncil.uk2/files/youth-in-action-keycomp-en.pdf> (дата звернення: 01.09.2022).

8. Schwab Klaus. *The Fourth Industrial Revolution Hardcover*. 2017. January 3, URL: <https://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/1524758868/managementc09-20/> (Accessed: 19.09.2022).

Панасенко Юлія

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Розкрито реалізацію методів навчання як можливість розвитку особистості учнів на підставі творчості засобами мистецтва. Визначено важливість опанування сучасних методів навчання у підготовці майбутнього вчителя на уроках мистецтва. Охарактеризовано методи навчання на уроках мистецтва. Представлено ефективні методи навчання «Selfie of art's emotion» та «Мистецький відбиток долоні» на уроках мистецтв.

Ключові слова: *підготовка вчителя, метод, метод навчання, урок мистецтва, методи рефлексії.*

Key words: *teacher training, method, teaching method, art lesson, methods of reflection.*

Сучасний етап розвитку українського суспільства відзначено змінами як у соціально-економічній, так і в культурній та освітній сфері. Як наголошено в державних документах: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті в оновленні освітніх орієнтирів прогресує зміна соціального ідеалу особистості, що викликана гуманітарною кризою. Для реалізації означеної мети особливе місце відведено естетичному вихованню, спрямованому на формування особистості, яка може насолоджуватися мистецтвом та розумітися на прекрасному в житті та практичній діяльності. Важлива роль для вирішення цих питань надається сучасному вчителю мистецтва.

Сьогодні виховуючи та навчаючи школярів за допомогою мистецтва, ми формуємо його особистість. Це питання розкрито вітчизняними науковцями (Л. Масол [3], Г. Падалка [6], О. Соколова [11] та О. Чайковська [12]), які досліджували це питання.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів до викладання сучасного уроку мистецтва висвітлено в роботах таких науковців: (Н. Бахмат [1], О. Коханко [2], О. Морєва [4], О. Митник [5], Р. Прима [10]).

Враховуючи вплив масової культури, вплив середовища, вплив інформаційних технологій, індивідуальні та психологічні особливості учнів,

наявність художньо-естетичного досвіду вчителя, постає дуже важливе завдання вдосконалити педагогічні підходи, принципи та особливо методи навчання мистецької освіти.

Для цього необхідно враховувати вікові особливості учнів, а також мистецькі потреби, їх інтереси та емоційні реакції на твори мистецтва. У цей час відбувається взаємодія між навколишнім середовищем та учнями, що суттєво впливає на соціальну роль школярів в соціумі.

Однією із сучасних проблем, котру також треба враховувати, є залежність учнів основної школи від інформаційної техніки (телефони, гаджети, планшети, електронні годинники).

Серед сучасних методів навчання можна виділити методи рефлексії: «Selfie of art's emotion» та «Мистецький відбиток долоні» [13].

Метод «Selfie of art's emotion» виходить з психофізіологічних особливостей учнів середньої школи та їх бажання користуватися мобільними телефонами на уроці, що також є компромісним підходом. Після прослуховування того чи іншого музичного твору, їм треба зробити селфі на якому були б відображені ті емоції, які викликав у них безпосередній твір мистецтва та пояснити свою реакцію.

«Мистецький відбиток долоні» є своєрідним аналогом методу «Selfie of art's emotion», тому що всі свої емоції треба перенести на лист паперу у вигляді руки та зафарбувати тими кольорами, які, на думку учня, мають бути в прослуханому творі (тобто відтворити кольорами їх емоції). А в методі «Selfie of art's emotion» (як було вже раніше сказано) треба зробити селфі під час прослуховування твору та прокоментувати, які емоції ми бачимо на фотографії.

Якщо метод «Selfie of art's emotion» більш цікавий для учнів середньої школи, то метод «Мистецький відбиток долоні» цікаво впроваджувати для будь якого віку, навіть для студентів та дорослих.

Рис.1

Рис.2

Рис. 3

Рис.4

Рис. 1-4. Малюнки учнів 3-го, 4-го, 6-го та 7-го класів на твори М. Скорика «Мелодія», Л. Ван Бетховена «Симфонія № 3 «Героїчна» 1 частина», Дж. Ласта «Самотній пастух», української народної пісні «Вийшли в поле косарі» за методом «Мистецький відбиток долоні»

Отже, підготовка майбутніх вчителів до впровадження сучасних методів навчання на уроках мистецтва на прикладах методів «Selfie of art's emotion» та «Мистецький відбиток долоні» дають можливість розвитку індивідуально-творчих здібностей учнів.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н.В., Довгань О.С. Готовність майбутніх учителів початкової школи до реалізації професійної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільськ, 2020.
2. Коханко О.Г. Формування у студентів знань і вмінь проєктування уроку на засадах матрично-модульного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2009. 248 с.
3. Масол Л.М. Теоретико-методологічні засади інтегрованого навчання мистецтва. С. 43. Режим доступу: URL: <http://refdb.ru/look/3377390-pall.html>.
4. Морєва Є.О. Сучасна гармонія у теоретичному і практичному курсах системи музичної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Мистецтвознавство. 2018. № 1. С. 5-10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2018_1_3
5. Митник О. Психолого-педагогічні засади підготовки вчителя у системі післядипломної освіти до реалізації компетентнісного підходу. *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 42–44.
6. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти / Галина Микитівна Падалка. Київ : Музична Україна, 1982. 144 с.
7. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченка М.Д. Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с
8. Про освіту Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII зміни. Див. Закон № 2157-IX від 22.03.2022 р.
9. Просіна О. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі. *Методист*. 2018. № 2 (74). С.68-71.
10. Прима Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя: вектори наукових досліджень. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2016. № 25. С. 40-45. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2016_25_9

11. Соколова О.В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Соколова Ольга Валеріївна. Київ, 2004. 212 с.

12. Чайковська О. Формування музичних знань молодших школярів засобами мультимедійних технологій навчання : Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02; Київ. нац. ун-т культури і мистец. Київ , 2002. 19 с.

13. Шпіца Р.І. Методика формування мистецьких знань учнів 7-8 класів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського*. Педагогічні науки : збірник наукових праць. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. №1(56). С. 256-260.

Пенцак Павло,
Тимко Андрій,
Єрмоленко Сергій,
Задорожний Ігор

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНІ «АВТОМОБІЛЬНА ТЕХНІКА (У ТОМУ ЧИСЛІ АВТОМОБІЛЬНА ПІДГОТОВКА)»

Статтю присвячено впровадженню ігрової діяльності у дисципліні кафедри для активного навчання та кращого і швидшого сприйняття навчального матеріалу курсантами. У статті розкрито покоління «Зумерів» і варіант провадження заняття з елементами гейміфікації для даного покоління.

Ключові слова: «покоління зумерів», характерні ознаки, гейміфікація, ігрова діяльність, методика навчання.

Key words: «generation of buzzers», characteristic features, gamification, game activity, teaching method..

З розвитком сучасних технологій змінюються та розвиваються також педагогічні форми та методи. Методики навчання з минулого століття чи десятиліття стають неефективними. Визначальним є суб'єктивний чинник, зокрема змінюються покоління здобувачів освіти та викладачів.

Згідно з дослідженням теорії поколінь (книга американського історика Вільяма Штрауса та економіста Нейла Гоува побачила світ у 1991 р.) [4], кожні 20-25 років з'являються люди, світогляд яких несхожий на переконання попередників. Багато науковців критикують цю теорію за її стереотипізацію, проте дослідження в різних країнах показують, що вона варта уваги.

Якщо спроектувати цю теорію на освітній процес, то у такому процесі одночасно задіяно шість поколінь. На сьогоднішній день у педагогічних колективах є представники трьох різних поколінь людей [1,2], а саме:

- бебі-бумери (1943–1963 рр.) – це представники педагогічних працівників (як правило, пенсійного віку), про яких прийнято говорити «старої закалки». Вони схильні до трудоголізму, цінують атмосферу стабільності та відчуття потрібності, оскільки народились і зростали у важкі часи, які це їм і привили;

- покоління Х (1963–1984 рр.) – це представники педагогічних працівників, які складають більшість усіх педагогів, цінують професійний розвиток як педагога. У роботі основну увагу приділяють кар’єрному зростанню, з яким і зростатиме фінансова складова, основні зусилля покладають на індивідуальний успіх, а не колективний;

- покоління Y (1984–2000 рр.) – це представники педагогічних працівників так званих «сучасних педагогів». У роботі дуже комунікабельні і легко знаходять спільну мову та налагоджують співпрацю з представниками інших поколінь. Цінують вільну атмосферу, націлені на досягненні максимального результату при мінімальній затраті часу та зусиль.

Склад науково-педагогічного колективу повинен відповідати принципу гетерогенності: має бути різнорідним і формуватися з людей, здатних розв’язувати різні типи проблем (фундаментальних, організаційно-управлінських, пошукових, прикладних) та взаємно доповнювати один одного – принцип оптимальності кількісного і якісного складу, що вимагає від педагогічного колективу постійного вдосконалення та взаємодію між педагогами, які належать до різних поколінь.

У вищому військовому закладі освіти працюють представники різних поколінь, які використовують різні методики викладення навчального матеріалу. Саме тому нами запропоновано експериментально запровадити відносно нову для більшості викладачів методику викладання – гейміфікацію. Оскільки більшість курсантів відносяться до покоління «зумерів» (а дане покоління, як відомо, дуже схильне до різного роду ігор, оскільки росло і розвивалось паралельно з розвитком гаджетів). Зумери народилися в оцифрованому світі. Вони повністю інтегровані з технологіями та не можуть згадати часи, коли не було смартфонів. Вони проводять перед екранами більше часу, ніж будь-яке покоління до них. І, з огляду на їхню цифрову грамотність, вони почуваються більш комфортно в темпах технічного прогресу, ніж попередні покоління. Їх відмінна риса – багатозадачність [3].

Для втілення в життя елементів гейміфікації була обрана онлайн-платформа Kahoot. Дана онлайн-платформа працює наступним чином: викладач до початку заняття повинен створити тестові завдання (для прикладу 5-10 запитань з попередньої теми, щоб під час вивчення нової теми у вступній частині заняття перевірити якість засвоєння попередньої). Або створити блок запитань з розділів: Правил дорожнього руху по Темі 2.3. Заняття 2. Дистанція, інтервал, зустрічний роз’їзд транспортних засобів (Робоча навчальної дисципліни «Автомобільна техніка (в т.ч. автомобільна

підготовка)», і під час проходження практичного заняття – тема 2.3, заняття 3. Розгляд типових дорожньо-транспортних ситуацій по темі № 2.3. проводити дане заняття за допомогою онлайн платформи (рис. 1).

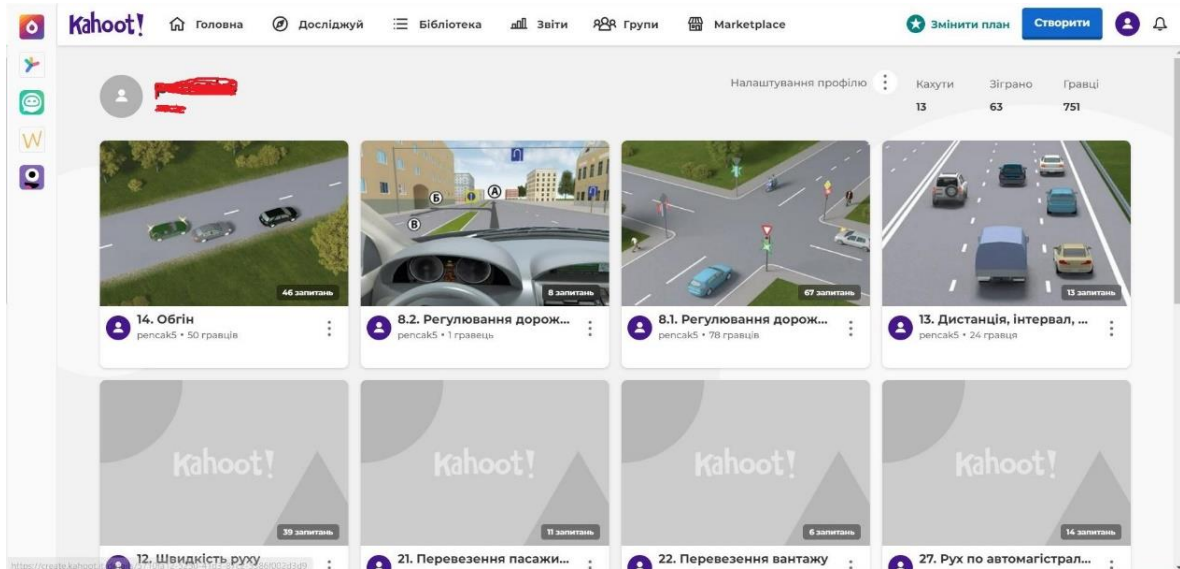

Рис. 1. Розгляд типових дорожньо-транспортних ситуацій

Безпосередньо на занятті викладач надсилає посилання на інтернет ресурс для входу в створену гру і пароль (рис. 2):

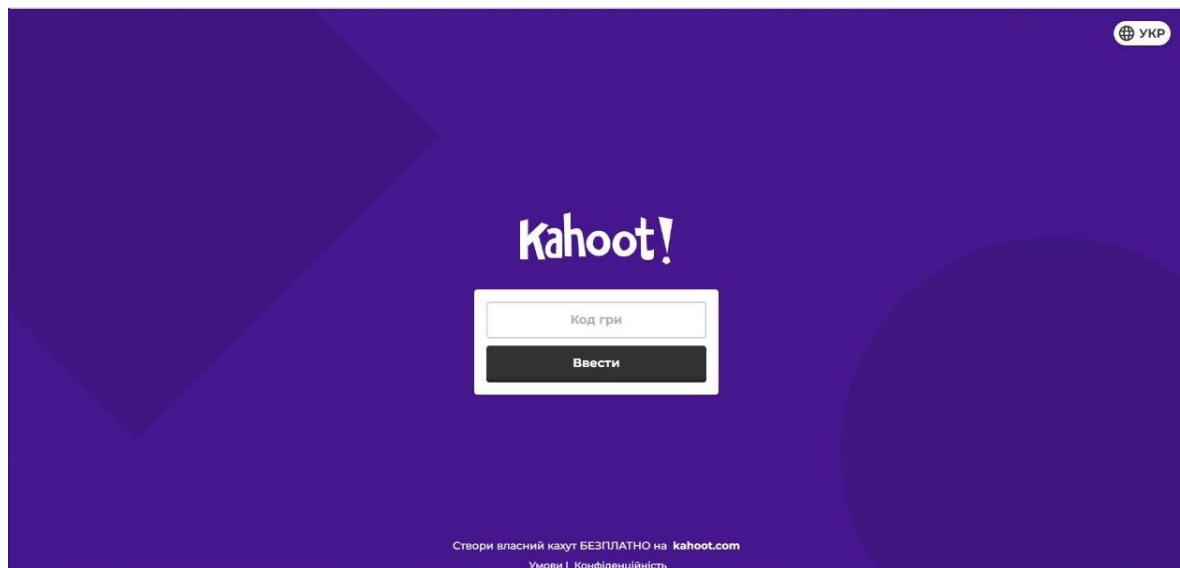

Рис. 2. Посилання на інтернет ресурс для входу

Правила гри досить прості: відповідати на запитання потрібно не лише правильно, але і швидко. Навіть якщо в процесі гри курсант допустить помилку, але він буде швидко відповідати на запитання, то у нього є

можливість таким чином це компенсувати за рахунок швидкої відповіді. Після кожного запитання на табло з'являється список всіх учасників з кількістю балів, що мотивує курсантів покращувати свої позиції в рейтингу. У кінці гри формується загальний рейтинг гри з визначенням переможців (рис. 3) і рейтингом питань, які курсантам давались найлегше або найважче (рис. 4).

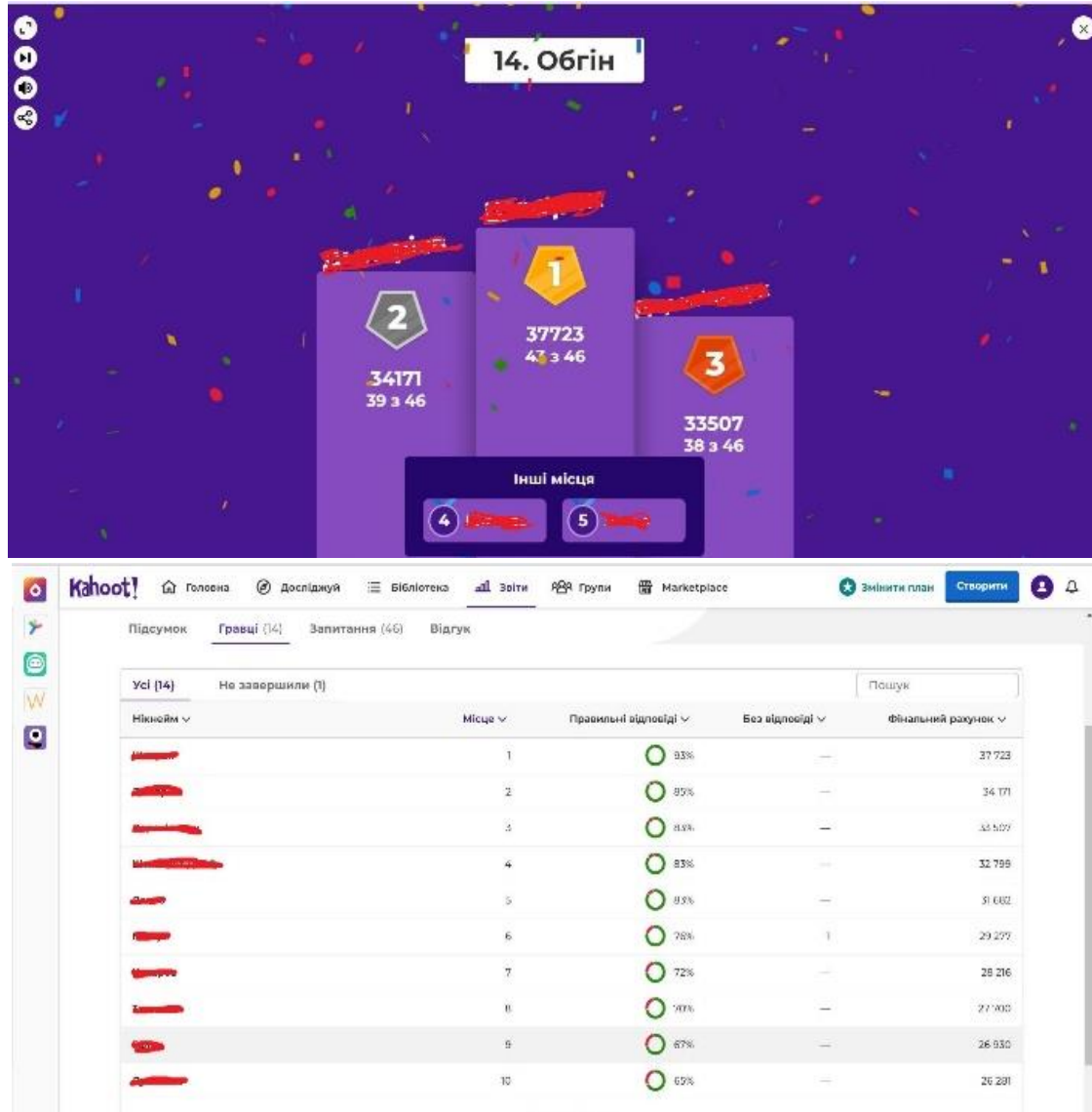

Рис.3. Загальний рейтинг гри

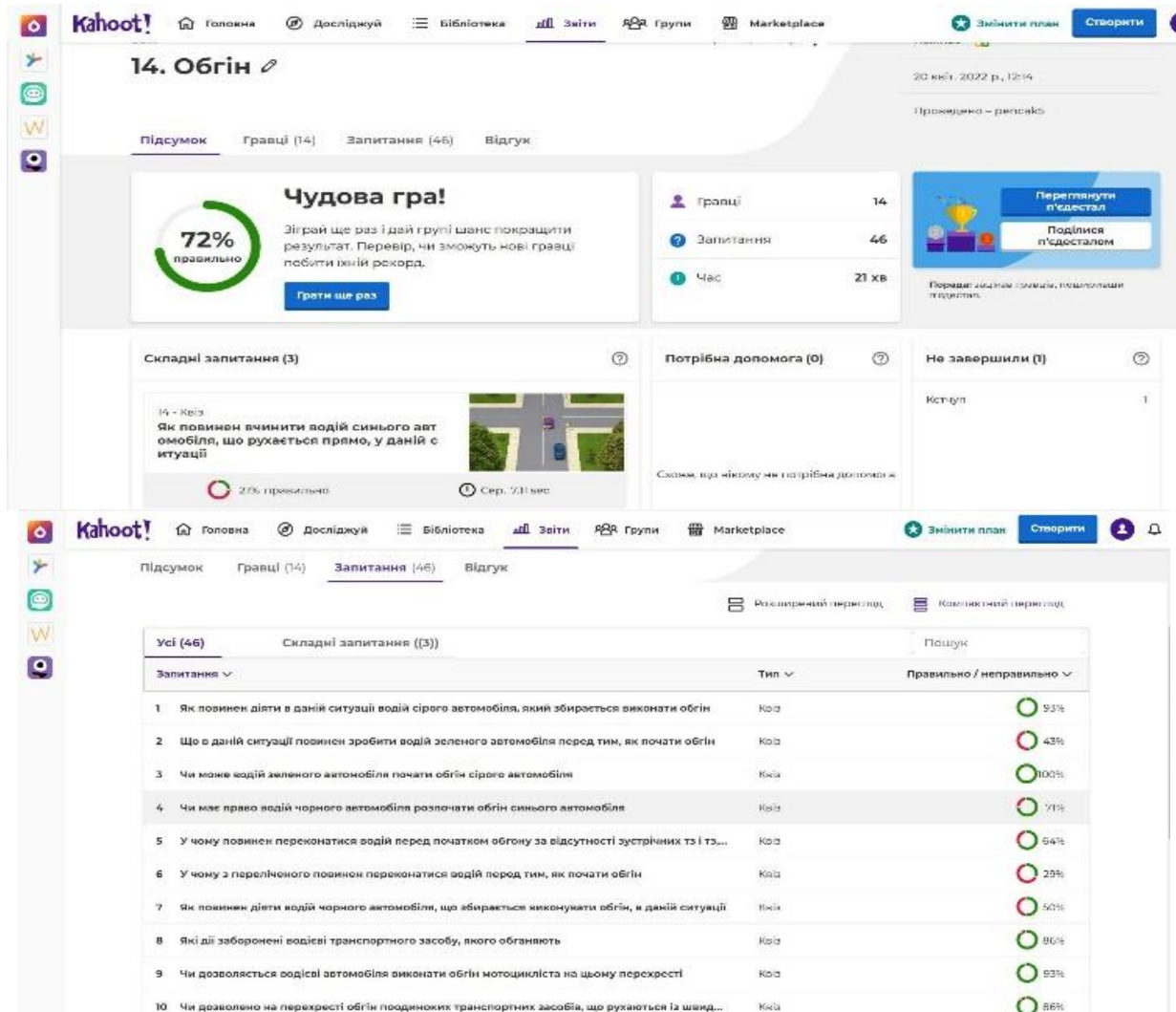

Рис. 4. Рейтинг запитань

Таким чином, використання методу гри гейміфікації підвищило рівень засвоєння навчального матеріалу та дало можливість задіяти на занятті усіх учасників.

Список використаних джерел

1. Рижкова А. До якого покоління відносишся ти? [Електронний ресурс. Режим доступу : <https://p12.com.ua/journal/view/do-yakogo-pokolinnya-vidnosishsya-ti>].
2. Колосова Г. Хто такі «ікси» та «ігреки» і як їм порозумітися з «зетами» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/1236-qqq-17-m3-15-03-2017-hto-tak-ksi-ta-greki-yak-m-porozumtisya-z-zetami>.

3. Мірошникова А. Н. Як вчителям порозумітися з цифровим поколінням [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovym-pokolinyam-ditej-porady-psyhologa>

4. Straus, William, Howe, Neil (1991) Generations : the history of America's future. 1584 to 2069. New York : Perennial, – 544 p.

Петечук Аріадна,

Пайда Іван

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ (1919-1938 РОКИ)

У статті розкрито досвід організації дошкільної освіти у Підкарпатській Русі (1919-1938 роки). Показано, що стан розвитку наукової думки про дошкілля у досліджуваній період вирізняється палітрою новаторських ідей, які сьогодні розглядаються як гуманістичні, особистісно-орієнтовані, проєвропейські; організація діяльності закладів дошкільної освіти вирізнялася розмаїтістю форм, методів, засобів та носила полікультурний характер; фахова підготовка виховательок закладів дошкільної освіти (захоронительок) передбачала участь у організаціях, товариствах, гуртках, студійних подорожах, конференціях, самоосвітню діяльність у бібліотеках.

Аналіз досвіду організації дошкільної освіти на Закарпатті в чехословацький період дають змогу окреслити коло ідей, які можуть бути реалізовані в системі полікультурного освітнього середовища сучасних дошкільних закладів.

Ключові слова: *дошкільна освіта, полікультурне середовище, «Підкарпатська Русь», історико-культурний досвід організації.*

Key words: *preschool education, multicultural environment, «Subcarpathian Rus», historical and cultural experience of the organization.*

Актуальність проблеми. *Перехід освіти від класичної (традиційної) до особистісно і компетентісно орієнтованої моделі, упровадження Державного стандарту дошкільної освіти передбачають підготовку вихователів до роботи в умовах нових соціальних викликів, в тому числі, в умовах полікультурності, культурного розмаїття, білінгвальної освіти.*

Прагнення України інтегруватися в світовий та європейський освітній простір, зберігши при цьому національну ідентичність передбачають розробку ідей полікультурної освіти, для якої неприйнятні шовінізм, расизм, етнічний егоїзм, гендерна дискримінація в будь-якому з її проявів. Водночас сповідується відкритість у ставленні до інших народів і культур, яке пропагує виховання у дусі миру і взаєморозуміння.

Власне це і актуалізує дослідження проблеми організації освіти у історико-культурному контексті, активізує дискурс з питань її подальшого

розвитку, тим більше, що сьогодні йдеться про європейський вектор розвитку: тогочасне Закарпаття, входячи на правах автономії до складу демократичної Чехословаччини, було складовим елементом Європи.

В цьому контексті досвід творення дошкільної освіти в умовах демократичного суспільства на теренах Закарпаття у міжвоєнний період (період перебування Закарпаття в складі Чехословаччини (1919-1939 р. р.) є дуже знаковим.

Аналіз досліджень і публікацій. У сфері історико-культурних наукових розвідок з педагогіки вагоме місце займають дослідження про освіту Закарпаття міжвоєнного періоду. Привертають увагу дослідження про: початкові школи Закарпаття в системних освітніх трансформаціях другої половини ХІХ – початку ХХІ століття (О. Фізеші); становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Закарпатті (1836-1918 рр.) (Г. Реґо); організацію навчально-методичної роботи з учителями у системі освіти Закарпаття (1919 – 1938 рр.), в тому числі дошкільної (І. Розман).

У вересні 1919 року територія Закарпаття була включена до складу Чехословаччини, а 16 листопада 1919 року постановою Генерального Уставу за автономією була закріплена назва «Підкарпатська Русь». У цей період створились нові умови для розвитку освіти, культури русинів-українців, чехів, німців, словаків, угорців, румун та інших національностей, що проживали на території краю.

Досвід організації дошкільної освіти у полікультурному середовищі Закарпаття міжвоєнного періоду залишався поза увагою дослідників.

Мета дослідження полягає у розкритті досвіду організації дошкільної освіти у полікультурному середовищі Закарпаття 1919-1938 роках, які припадають на період входження Закарпаття під назвою «Підкарпатська Русь» на правах автономії до складу демократичної Чехословаччини та визначенні цінних надбань досвіду для використання в умовах сучасної дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освіти та шкільництва у Підкарпатській Русі здійснювався під керівництвом Міністерства шкільництва та народної освіти в Празі, а також шкільного реферату в Ужгороді та комісій, які створювалися тимчасовими окружними комітетами у міських управліннях Ужгорода й Мукачева, з метою сприяння відновленню роботи шкіл та культурно-освітніх установ.

Заслуговує на увагу тогочасне нормативно-правове врегулювання питань освіти в полікультурному суспільстві. Йдеться зокрема про захист демократичних свобод таких як свобода совісті та віросповідання, право

національних меншин здобувати освіту на рідній мові у публічних школах (при обов'язковому вивченні державної мови), які гарантувались «Конституційною грамотою» (Конституція ЧСР) від 19 лютого 1920 р. Законодавчі акти «Про національні школи і приватні навчально-виховні заклади» від 3 квітня 1919 р. , «Про службову присягу учителів початкових та горожанських шкіл» від 12 лютого 1920 р., «Про принципи права мови у Чехословацькій республіці» від 20 лютого 1920 р., «Малий шкільний закон» від 13 липня 1922 р., «Про впорядкування зарплатних і деяких службових відносин державних службовців» від 24 червня 1926 р., «Учительського закону» від 24 липня 1926 р. та інші забезпечили законодавче підґрунтя для реорганізації усіх ланок освіти та уніфікації навчання в них [10].

При тимчасових окружних комітетах, у міських управліннях Ужгорода і Мукачева працювали спеціальні комісії, які координували роботу шкіл і культурно-освітніх установ. Першочерговим завданням влади було налагодження діяльності закладів початкової освіти. Швидкими темпами зводилися нові приміщення для народних шкіл за рахунок бюджетних коштів. Уже 1919 – 1920 р. в багатьох населених пунктах чехословацька влада спільно з адміністрацією Підкарпатської Русі відновили роботу народних шкіл. На початку 1920 р. у Підкарпатській Русі були 83 школи з угорською мовою навчання, 22 – чеською, 7 – німецькою і 4 – румунською, а також 33 школи – з двома мовами навчання. У 22 школах існували паралельні класи, в яких викладали мовами національних меншин. Серед початкових шкіл нараховувалося 211 державних, 16 – обцинних та 248 – парафіяльних, у тому числі 119 – греко-католицьких, 25 – римо-католицьких, 30 – євангельських і реформатської церкви, 2 – єврейські, у яких 867 учителів навчали 62428 дітей [1, с. 44].

Переломним кроком до створення системи освіти стало прийняття так званого «Малого шкільного закону» (1922). Результатом стало 8-річне обов'язкове навчання та вдосконалення навчальних планів. Навчання у початковій ланці освіти після тимчасового хаосу й невизначеності в перші роки.

У результаті модернізації система освіти Підкарпатської Русі гармонізувалася. Так, дошкільна освіта або материнська школа охоплювала вік дитини від 3 до 6 років; початкова школа – від 6 до 10 – 11 років; горожанська школа – від 10 – 11 до 14 років; навчання на курсах при горожанських школах – від 14 до 15 років. Повну середню освіту можна було отримати, закінчивши гімназію [1, с.58].

Аналіз організаційних засад дошкільної освіти досліджуваного періоду уможливило виокремлення таких її складових: стан розробки теоретичних засад дитинства як основи для організації діяльності закладів дошкільної освіти; форми, методи, засоби і технології взаємодії вихователя і вихованців; приміщення дошкільної освіти, їх стан та приналежність (приватні і державні «захоронки»); стан підготовки вихователів для закладів дошкільної освіти.

Уявлення про організаційні засади освітнього процесу в дошкільному закладі отримуємо із архівних джерел, які дозволили відстежити статистику наповнюваності дитячих садків [5]. Для прикладу наводимо статистику по Ужгородському округу (див. табл 1).

Таблиця 1

Статистичні дані про наповнюваність захоронок (дитячих садків, ясельних груп) по Ужгородському округу станом на 31 грудня 1922 року

	Інспекторський уряд	Загальна к-сть дітей			Національність					Віросповідання					Вікові групи		
	Ужгородський	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Дравці	13	22	35		32			3		32		3			17	18
2	Радванка	18	13	31	2	15	19			16	14		1		4	24	3
3	Ужгород, пл. Масарика	29	55	84		15	1		68		15	1	68		1	10	72
4	Ужгород, ул. Телека	25	24	49	2				38	1	9		38	1	24	18	8
5	Державна руська	85	114	199	4	71	14		109	17	70	1	110	1	29	67	101
6	Ужгород, пл. Другета	15	18	33	20	23	2		9	20	2		11		3	8	22
7	Державна словацька	54	47	101	44		23		23	51	23		9		3	48	50
8	Ужгород, Марія, дом	23	33	56	1		54			38	14					10	46
9	Ужгород, Гізела дом	23	24	47	2		43		2	32	10		2			18	29
10	Церковна мадярська	46	57	103	3		17		2	70	24		2			28	75
11	Разом держ.	139	161	300	48	94	24	1	132	68	93	4	133	1	32	115	151
12	Разом церк.	46	57	103	3	1	97		2	70	24	4	2	1		28	75
13	Весь Ужгород. округ	185	218	403	51	95	121	1	134	138	117	8	135	1	32	143	226
14	Весь Середн. округ	22	28	50	23	2	5		20	27	2	1	20	1		27	23
15	Разом	207	246	453	74	97	126	1	154	165	119	9	155	1	32	170	249

1 – хлопці	8 – євреї	
2 – дівчата	9 – римо-католики	14 – діти віком від 1,5-3 років
3 – разом	10 – греко-католики	15 – діти віком від 3-4 років
4 – чехи	11 – реформати	16 – діти віком від 4-6 років
5 – русини/українці	12 – іудеї	
6 – мадяри	13 – православні	
7 – німці		

У таблиці відображено дані про різновиди дошкільних закладів: державні (руські, словацькі), церковні (руські, мадярські), приватні (білінгвальні, це домашні садочки «Марія» і «Гізела», які діяли в Ужгороді). В таблиці також відображено дані про національність дітей, віросповідання, вікові групи. Із справи за номером 130 архівного фонду дізнаємося про відкриття єврейським товариством «Тарбут» дитячого садку на площі Масарика в Ужгороді [4].

Аналіз архівних фондів дав змогу отримати уявлення про зміст роботи виховательок з дітьми. Так із справи № 556 (Журнал обліку дітей, записаних до дитячого садка у Вишні Верецьки за 1926/1927 навчальний рік) дізнаємося про зміст діяльності захоронниці цього закладу Анни Тимковичової [7]. Аналіз «Класової книги», яку вела вихователька, дає підстави для висновку про різноманітність форм і методів, які використовувались у дитячих садочках: бесіди, розмови, читання і обговорювання казок, вивчення на пам'ять, спів, ручні роботи (малювання, ліплення з глини, робота аплікаціями), танці, гімнастичні вправи, рухливі і спокійні ігри, забави тощо.

Організацію фахової підготовки виховательок («захоронительок») можна простежити через їх участь у педагогічних організаціях, гуртках та громадських організаціях.

Варто відмітити розмаїття спілок вчителів, об'єднаних за національною ознакою – наприклад, Спілка чехословацьких учителів (1926), «Товариство мадярських учителів Підкарпатської Русі» (1928), «Союз жидовських шкіл в Мукачеві» тощо. У 1929 р. утворилося «Народовецьке учительське товариство», 1930 р. – «Учительська Громада» [1, с. 78 – 80]. Поза названими об'єднаннями підкарпатські педагоги могли стати членами республіканських спілок, які мали філіали у Підкарпатській Русі, таких як «Школьна матка» [9].

Велику роль у самопідготовці педагогів відігравали бібліотечні фонди, які у досліджуваний період цілеспрямовано наповнювалися літературою навчально-методичного характеру.

Не менш змістовними були «студійні подорожі». Вони збагачували педагогів не лише новим досвідом професійної діяльності, а й давали можливість доторкнутись до культурно-історичних пам'яток, познайомитися із традиціями і звичаями інших народів. За спогадами учасників студійної подорожі до Чехії відмічалось, що крім вивчення досвіду роботи навчальних закладів, вони відвідували музеї у Празі та «в Бернѣ психологичный институт при университетѣ» [11, с. 87].

Поширеною формою навчально-методичної роботи з учителями стали педагогічні гуртки, робота яких на історичних територіях Чехословаччини довела свою ефективність, тому Шкільний Реферат ініціював поширення їх досвіду на території Підкарпатської Русі [8].

Не менш важливими для професійного зростання були педагогічні конференції [2; 3], з'їзди [6], участь у організації виставок, в тому числі виставок дитячих робіт.

Отже організація фахової підготовки виховательок закладів дошкільної освіти здійснювалась через самоосвіту, курсове навчання, педагогічні гуртки, студійні подорожі до Чехії, участь у роботі педагогічних конференцій, учительських з'їздів, а також участь у педагогічних товариствах

Висновки. За результатами проведеного аналізу організації дошкільної освіти на Закарпатті в період між двома світовими війнами можемо зробити наступні висновки: дошкільна освіта окресленого періоду майже не вивчене явище, оскільки менше представлене у тогочасній періодиці, а архівні фонди в основному неопрацьовані і не досліджені; стан розвитку наукової думки про дошкілля у досліджуваній період вирізняється палітрою новаторських ідей, які сьогодні розглядаються як гуманістичні, особистісно-орієнтовані, просвіропейські; організація діяльності закладів дошкільної освіти вирізнялася розмаїтістю форм, методів, засобів та носила полікультурний характер; фахова підготовка виховательок закладів дошкільної освіти (захоронительок) передбачала участь у організаціях, товариствах, гуртках, студійних подорожах, самоосвітню діяльність у бібліотеках.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ґрунтовнішому аналізі архівних матеріалів з метою вивчення досвіду навчання, виховання і розвитку дітей у полікультурному середовищі закладів дошкільної освіти Підкарпатської Русі.

Список використаних джерел

1. Гомоннай В.В., Росул В.В., Ходанич П.М. Педагогічна освіта на Закарпатті. Ужгород : Видавництво «Гражда», 2003. 112 с.
2. ДАЗО (Державний архів Закарпатської області), Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1921 – 1928 рр.), Оп. 2, Спр. 343 (Протоколи пленарного засідання Крайової вчительської конференції в Ужгороді й окружних вчительських конференцій; тексти доповідей). 181 арк.
3. ДАЗО, Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1929 – 1932 рр.), Оп. 2, Спр. 1411 (Протоколи учительських конференцій, які відбулися в 1929 – 1930 роках, 1929 – 1932 рр.). 46 арк.
4. ДАЗО, Ф.28. (Реферат освіти Підкарпатської Русі в Ужгороді 31.III.1922 – 5.III.1923). Оп.5. Спр. 130. (Справа про відкриття єврейським товариством «Гарбут» дитячого садку на площі Масарика в Ужгороді). 21 арк.
5. ДАЗО, Ф.28. (Реферат освіти Підкарпатської Русі в Ужгороді 8.VI.1922 – 10.I.1923). Оп.5. Спр. 136 (Відомості про відвідування дітьми школи та дитячих садків та переписка з цього питання). 84 арк.

6. ДАЗО, Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1925 – 1927 рр.), Оп. 5, Спр. 523 (Справа про проведення з'їзду вчителів Підкарпатської Русі). 58 арк.

7. ДАЗО, Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 15.VI. 1927 – 26.I.1928 рр.), Оп. 5, Спр. 556 (Журнал обліку дітей, записаних до дитячого садк у Вишні Верецьки та переписка про фінансування дитячого садку). 58 арк.

8. ДАЗО, Ф. 28. (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1924 рік.). Оп. 9. Спр. 21 (Циркуляр Хустського шкільного інспектора про роботу педагогічних гуртків 1924 року). 6 арк.

9. ДАЗО. Ф. 1040. Списки членів товариства, заяви про вступ до товариства (7.04.1927 р. – 22.07.1932 р.). Оп. 1; Спр. 8; Товариство «Шкільна Матка Русинів» Чехословацької республіки, м. Ужгород. Арк. 1–24.

10. Розман І.І. Організація навчально-методичної роботи з учителями у системі шкільної освіти Закарпаття (1919 – 1938 рр.). Дис. ... к. пед. наук. Ужгород, 2016. 242 с.

11. Студійна дорога до Чехії. Учитель. 1922. Рочник VI. Ч. н.з. С. 22- 24.

Понадич Олена

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю [3, с.71]. Тому формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи являє собою цілісний безперервний процес, який реалізується в умовах освітнього середовища професійної підготовки даних фахівців [5, с. 235].

Творчість та педагогічну спадщину Василя Олександровича Сухомлинського, славетного педагога-гуманіста, педагога-практика важко переоцінити. Педагогічні надбання Василя Олександровича з кожним роком привертають усе більшу увагу науковців як у нашій країні, так і за кордоном. Розроблена українським практиком педагогічна система збагатила науку новаторськими ідеями й положеннями, значно розширила теорію та освітню практику (рис. 1).

Рис. 1. Цілісна педагогічна система гуманістичної спрямованості
В.О. Сухомлинського

І сьогодні на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» науково-педагогічні працівники не лише використовують цю систему в своїй професійній діяльності для підготовки майбутніх учителів початкової школи, але й спонукають їх будувати свою професійну діяльність у школі саме на цій ефективній системі.

Варто зауважити, що практична підготовка майбутніх учителів початкової школи на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» реалізується шляхом залучення їх до різних видів практики.

Спочатку пандемія ковіду, згодом воєнний стан внесли свої корективи у процес звичного проходження практик, але, не дивлячись на обставини, педагогічні практики на кафедрі проходять на дуже високому рівні. Під керівництвом викладачів кафедри та досвідчених учителів початкової школи практиканти виконують усі завдання практик.

Безумовно, формування професійних компетенцій майбутніх учителів початкової школи найбільш успішно та ефективно відбувається у реальних умовах роботи в освітньому закладі. Однак при переході усіх освітніх закладів на дистанційне навчання (спосіб отримання освіти із використанням комп'ютерних та сучасних інформаційних технологій, що надає студентам змогу навчатися на відстані, без відриву від роботи та виїзду за кордон [2]) довелося змінити і форму проведення практики із збереженням її основного змісту.

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1].

У результаті аналізу наукових педагогічних джерел було вивчено досвід дистанційної освіти зарубіжних (Р. Деллінг, Д. Кіган, М. Мур, А. Кларк, М. Сімонсон, М. Томпсон та ін.) та вітчизняних (О. Андреев, І. Гулівата, Л. Гусак, І. Козубовська, К. Рум'янцева, В. Староста, А. Хуторський та ін.) науковців.

Як керівник практики від університету, авторка статті використовує різні інструменти для організації педагогічної практики у дистанційному форматі. Серед них: модель мережевої дистанційної підтримки з критеріями результативності для очної організації педагогічної практики студентів, віртуальний методичний кабінет та засоби телекомунікації для студентів, які проходять практику у віддалених школах, середовище Moodle, теоретична,

педагогічна, психологічна та інформаційна підтримка майбутніх учителів, web-інструменти, що супроводжуються методичними прийомами організації педагогічної практики тощо.

Результати проходження педагогічної практики студенти демонструють на звітних конференціях, які проходять як у традиційній, так і в нетрадиційній формах (рис. 2, рис. 4).

Рис 2. Захист практики студентами спеціальності «Початкова освіта»

Враховуючи пріоритетні напрями роботи кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», викладачі працюють над проблемою спостереження в природі як базової основи творчого розвитку особистості дитини в спадщині В.О. Сухомлинського. Адже видатний педагог сформував низку порад щодо організації спостережень для підвищення їх ефективності, які актуальні і сьогодні: присутність почуття радості, супроводження короткими, емоційно насиченими розповідями про даний об'єкт, необхідність звернення уваги на красу навколишнього світу. «...Ведіть дітей в обстановку, де є і яскраві образи, і причинно-наслідкові зв'язки між явищами, де діти захоплюються, переживають почуття подиву перед красою і водночас мислять, аналізують». Так вихователь відкриває дітям «віконечко у світ краси рідної природи...», – радив знаний педагог [4] (рис. 3).

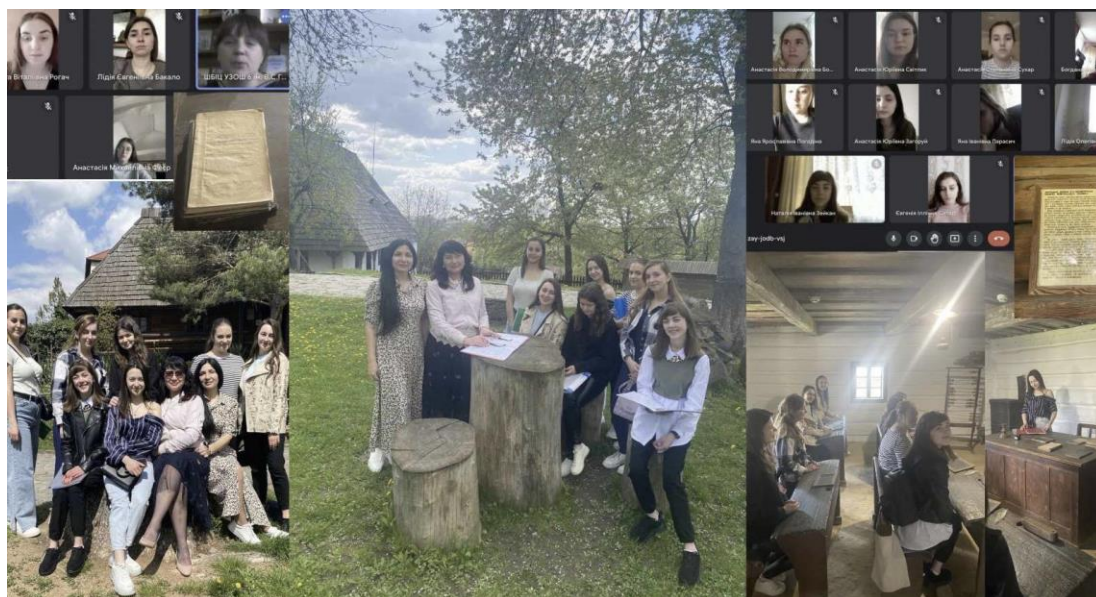

Рис. 3. Порада В.О. Сухомлинського щодо проблеми спостереження в природі як базової основи творчого розвитку особистості дитини

Тож, дослухавшись до порад педагога, на захист педагогічної практики (позакласні виховні заходи) студенти спеціальності «Початкова освіта» відправилися на природу – у Закарпатський музей народної архітектури та побуту (скансен) (рис.3).

Найбільше з усіх досягнень народної архітектури Закарпаття майбутнім учителям стала до вподоби Народна школа з с. Синевирська Поляна Міжгірського району, де вони розмістилися на лавках і столах, за якими сиділи учні. Із зацікавленням вони розглядали спеціальні грифельні дощечки та стержні, якими виконували в давнину письмові вправи. Також практикантки ознайомилися з матеріалами з історії розвитку освіти і боротьби за збереження рідної мови на Закарпатті в минулому.

Рис. 4. Звітна конференція захисту практики у змішаній формі студентами спеціальності «Початкова освіта»

Переповнені позитивними емоціями та враженнями, студенти перейшли до аналізу власного педагогічного досвіду, отриманого в школах: «Проходження практики справило на нас приємні та незабутні враження. Ми переконалися, що обрана професія – це саме те, що нам потрібно. Можемо впевнено сказати, що ми готові приступити до роботи після закінчення навчання».

«Доброта і чуйне ставлення до природи окупиться з часом, а цікаві уроки під блакитним небом залишаться у віках» [4]: безумовно, такий захист практики студенти запам'ятають назавжди.

Таким чином, педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського є джерелом творчості для кожного педагога. Вона відкриває нові шляхи для вдосконалення педагогічної майстерності, в тому числі, й під час проходження педагогічних практик.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
2. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40) [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>.

3. Попадич О.О. Роль управлінської діяльності в педагогічно-правовій підготовці майбутнього вчителя початкових класів. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Україна, 12–13 лютого 2021 р.). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2021. С. 70–73.

4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський. Київ : Рад. школа, 1977. Т.4. 637 с.

5. Ярошинська О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього середовища професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2013. Вип. 7. С. 235–237.

Рібуцун Юлія

НА ДОПОМОГУ ФАХІВЦЯМ ІРЦ: ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКА ВИВЧЕННЯ ТЕМПО-РИТМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ ТА ЇЇ ПЕРЕДУМОВ

За останні роки значно зросла кількість дітей з особливими мовленнєвими потребами, у т. ч. з труднощами у темпо-ритмічній складовій мовлення. У тезах запропонована експрес-діагностика вивчення темпо-ритмічної складової мовлення та її передумов, що стане в нагоді як фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів, так і логопедам освітніх закладів.

Ключові слова: діти з особливими мовленнєвими потребами, темпо-ритмічна складова мовлення, експрес-діагностика, інклюзивно-ресурсний центр.

Key words: children with special speech needs, tempo-rhythmic component of speech, express diagnostics, inclusive resource center.

З метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами (ООП) на здобуття дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та безперервної освіти на всій території України були створені інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) [1]. Діяльність ІРЦ спрямована насамперед на проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, забезпечення системним і кваліфікованим супроводом дітей з ООП [2].

Чи не найважливішою складовою психолого-педагогічної оцінки є визначення стану сформованості мовленнєвого розвитку дітей. При цьому значна увага приділяється обстеженню темпо-ритмічної складової мовлення – керованої мовцем динамічної системи, що характеризується стійким ритмом і варіативним темпом та здійснює емоційний вплив у системі комунікації [3]. Саме вдало продумана експрес-діагностика допоможе фахівцям ІРЦ, не витрачаючи зайвого часу, визначити особливості темпо-ритмічної складової мовлення та її передумов. Пропонуємо варіант такої експрес-діагностики.

I. Артикуляційний апарат:

– губи: 1) виконання вправ «Посмішка», «Слоненя» (трубочкою), «П'ятачок» (рух по колу); 2) промовляння голосних ([a], [o], [y], [e], [и], [i]), їх сполучень (ao, ue), губних приголосних ([б], [п]); 3) промовляння складів

із губними приголосними та лабіалізованими голосними (**бо, по, бу, пу**); 4) промовляння слів з губними приголосними та лабіалізованими голосними (**бублик, бабуся, папуга, гіпопотам**); 5) промовляння словосполучень з губними приголосними та лабіалізованими голосними (**пухка пампушка, бабусині боби**); 6) промовляння речень з губними приголосними та лабіалізованими голосними (**У бабусі булка. У Пилипка пампушка**);

– щоки: виконання вправ «Кулька» (надути), «Рибка» (втягнути);

– язик: 1) виконання вправ «Голочка» (вузький), «Чашечка» (широкий), «Годинничок» ($\leftrightarrow$), «Гойдалка» ($\updownarrow$); 2) промовляння передньоязикових приголосних ([д], [т], [н]), задньоязикових ([г], [ґ], [к], [х]); 3) промовляння складів із передньоязиковими (да, та, на) та задньоязиковими (га, га, ка, ха) приголосними; 4) промовляння слів із передньоязиковими (дитина, дудка, тато, небо) та задньоязиковими (гусак, гава, куля, Хома, горох) приголосними; 5) промовляння словосполучень із передньоязиковими (далека дорога, товстий канат, новий телевізор) та задньоязиковими (гарна книга, хитрий Хома, кухонний кахель) приголосними; 6) промовляння речень із передньоязиковими (Дитина іде додому. Тетянка танцює. Настя нанизує на нитку намистинки) та задньоязиковими (Хома гойдається на гойдалці. Галинка погнала гусей на луг. Гава сидить на ганку. Кошеня Кусь катає клубок) приголосними.

Показники: 1) судоми у різних формах мовлення: а) наявність: наявні чи відсутні; б) ступінь вияву: клонічні, тонічні, клоно-тонічні; в) місце виникнення: верхньогубна, нижньогубна, кутова; під час підйому кінчика / кореня язика, під'язикова, «виганяюча»; г) кількість: поодинокі, часті; д) тривалість: коротко- чи довготривалі; 2) тонус – без особливостей, підвищений, знижений; 3) тремор – відсутній, синкінезії, салівація.

II. Голосова функція: проспівування 1) окремих голосних ([а], [о], [у], [е], [и], [і]), їх сполучень (аое, іои); 2) словосполучень («котику сіренький», «ніченька тихенька»); 3) фрагментів дитячих пісень (автор Наталія Май). Показники: 1) дискоординація процесів дихання та голосоутворення – відсутня / наявна; 2) судоми – відсутні, зімкнені, вокальні, клонічні, тонічні, клоно-тонічні; їх кількість, сила, тривалість у різних формах мовлення.

III. Дихальна функція:

– фізіологічне дихання – спостереження.

Показники: 1) тип – грудне, діафрагмальне, діафрагмально-грудне, верхньо-ключичне; 2) ритм – звичайний, аритмія; 3) темп – звичайний, прискорений, уповільнений; 4) характер вдиху – звичайний, укорочений, надто глибокий;

– мовленнєве дихання: промовляння 1) окремих слів різної складової структури (мо-ре, то-по-ля, ма-ка-ро-ни, фо-то-а-па-рат, ві-де-о-ка-ме-ра); 2) ряду слів на одному видиху (поле, сила, вода; дорога, машина, сорока; галявина, антилопа).

Показники: 1) ротовий видих – достатній, вкорочений, мовлення на вдиху; 2) диференціація ротового та носового вдиху / видиху – відсутня, наявна; 3) тривалість – короткий, достатній видих; 4) характер видиху – відповідає кількості слів у фразі, вкорочений, надто швидкий; 5) судоми – відсутні, клонічні, тонічні, клоно-тонічні, інспіраторні, експіраторні; їх кількість, сила, тривалість у різних формах мовлення.

IV. Дикція: промовляння 1) словосполучень з основними групами приголосних: а) свистячими (дзвінкоголоса синиця, сиза зозуля, солодка цукерка); б) шиплячими (чорний жук, широкий шарф, жовтий джемпер, червоний плащ); в) сонорами (мале лелеченя, хоробрий рак-неборак, дубовий гай); 2) речень з основними групами приголосних: а) свистячими (Синиця весело співає. Зозуля не в'є гнізда. В цирку танцював цап. Дзвінко дзвенять дзвіночки в лузі); б) шиплячими (За мішком шурхотіла миша. Жук сів на жовту жоржину. У Марічки червоні черевички. На куці щебетав щиглик. Над джерелом кружляє джміль); в) сонорами (Рома поремонтував братикового робота. Лелеки та журавлі відлітають у вирій). Показники: 1) якість – чітка, змазана, незрозуміла; 2) подовження звуків – відсутність / наявність; 3) повторення звуків (складів, слів) – відсутність / наявність.

V. Темп: спостереження. Показник: швидкість – звичайний, прискорений, уповільнений.

VI. Ритм: 1) сприймання та відтворення ритмічних малюнків (/ /, //, // /, / //, ///, / ///, /// /, / // /); 2) промовляння рядів складів з одним акцентованим складом (та-та-та, па-па-па, на-на-на). Показник: характер – звичайний, скандований, а-, бради- чи тахіритмія.

VII. Інтонація – повторення речень: а) розповідних (На лузі пасеться коза Манька); б) окличних (Миколко, нумо грати в піжмурки!); в) питальних (Коли в тебе день народження?). Показник: наявність – наявність, відсутність основних видів інтонації.

VIII. Паузація – промовляння речень різних конструкцій (Бабуся напекла пиріжків із капустою, сиром, маком. Наталочка взяла парасольку, бо на вулиці пішов дощ). Показник: наявність – наявність, відсутність розстановки пауз у мовленнєвому потоці.

IX. Ехолалії: спостереження. Показник: наявність – наявність, відсутність.

Х. Хитрощі. Показники: 1) наявність – наявність, відсутність; 2) характер: рухові, психологічні.

XI. Супутні рухи: спостереження. Показник: наявність – наявність, відсутність.

XII. Логофобія: спостереження. Показник – ступінь: відсутній, незначний, виражений.

XIII. Емболофразія: спостереження. Показник: наявність – наявність, відсутність.

XIV. Труднощі початку фрази – повторення фраз: а) без збігів приголосних (Було дощове літо); б) зі збігом приголосних (Квочка висиджує курчат). Показник: наявність – наявність, відсутність.

Загальний висновок: 1) ступінь вираженості мовленнєвого порушення – легкий, середній, тяжкий; 2) характер порушення – постійний, хвилеподібний, рецидивуючий.

Отже, визначення освітніх труднощів дітей і надання їм відповідного рівня підтримки можливе лише за умов проведення якісної діагностики. Запропонована нами експрес-діагностика темпо-ритмічної складової мовлення та її передумов може стати необхідним інструментом у роботі працівників ІРЦ.

Список використаних джерел

1. Рібцун Ю.В. Освітній курс на євроінтеграцію: рівні підтримки дітей з порушеннями темпо-ритмічної складової мовлення. Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 95-98. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730373>

2. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів / Порошенко М.А., Колупаєва А.А., Ярошук М.В. та ін. К. : Всеукраїнська благодійна організація «Благодійний фонд Порошенка», 2018. 252 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713131/>

3. Рібцун Ю.В. Варіативність у визначенні освітніх труднощів у дітей з порушеннями темпо-ритмічної складової мовлення. *Традиції та новації у сфері педагогіки та психології*. К. : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2022. С. 163-167. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730143/>

*Роман Яніна,
Мельник Олександра,
Сьома Богдан*

ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Розглянуто аспекти відображення педагогічного менеджменту в освітньому процесі, проаналізовано поняття «менеджмент» та «педагогічний менеджмент», визначено функції педагогічного менеджменту. Визначено ключові функції педагогічного менеджменту, які забезпечують підвищення ефективності педагогічної діяльності. Наведено моделі прояву управлінської та комунікативної функції викладача в освітньому процесі.

Ключові слова: *менеджмент, педагогічний менеджмент, освітній процес, якість освіти, удосконалення діяльності викладача, управлінська функція, комунікативна функція*

Key words: *management, pedagogical management, educational process, quality of education, improvement of teacher's activities, managerial function, communicative function*

Професійна діяльність викладача в умовах модернізації освіти повинна ґрунтуватися на закономірностях педагогічної науки, сучасних методах, формах навчання та виховання, спрямованих на задоволення суспільства та держави якісною та конкурентною освітою майбутніх фахівців усіх галузей розвитку економіки України. Викладачеві необхідно підвищувати свою професійну компетентність і вдосконалюватися з метою досягнення відповідності результатів освіти сучасним цілям, потребам, вимогам суспільства, що динамічно розвивається. При розгляді питань підвищення якості освіти дедалі більше уваги приділяється менеджменту. Аналіз ступеня вивченості менеджменту в освіті дозволив визначити, що на сьогоднішній день більше уваги приділяється педагогічному менеджменту як управлінню в освітній установі, а питання впливу педагогічного менеджменту на вдосконалення діяльності викладача є менш вивченим. Удосконалення рівня професійної компетентності викладачів – один із основних напрямів реформування сучасної системи освіти. Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень,

педагогічну майстерність, загальну культуру [2, п. 1 статті 56]. Саме тому на сучасному етапі модернізації системи освіти й виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності викладачів.

Основні положення менеджменту в освітньому процесі сформульовані в дослідженнях В. Гамаюнова [1], М. Опачко [3-6], І. Соколової, О. Проценко [7], М. Савчина [8], В. Цикіна, І. Бріжата [9] та ін.

Узагальнення філософського бачення образу вчителя майбутнього дозволяють виокремити низку якостей, володіння якими стає необхідністю. До них відносимо: здатність гнучко адаптуватися до швидкозмінних умов життя; розвинуте критичне мислення; здатність до генерації нових ідей, творчого мислення; високий рівень інформаційної культури; комунікабельність і толерантність; духовна культура, моральність [3, с. 170].

Останнім десятиліттям актуальним засобом досягнення сучасної якості освіти є «компетентність», тобто сукупність знань у певній галузі, всебічна поінформованість, професійно важливі якості, готовність до вирішення нестандартних завдань, готовність до професійної діяльності. Компетентний викладач володіє психолого-педагогічними та методичними закономірностями навчання та виховання, проєктувальною та організаційною діяльністю. Однак, володіння професійною педагогічною компетентністю не дає гарантій до підвищення якості освіти без ефективного застосування функцій управління. Дедалі більше уваги при розгляді питань підвищення якості освіти приділяється менеджменту. Менеджер – це висококомпетентний спеціаліст, який має навички планування, організації та управління. Поняття менеджмент асоціюється з управлінням, адмініструванням, контролем діяльності підлеглих. Існує безліч визначень поняття «менеджмент», наведемо найпоширеніші визначення. Менеджмент – управління, керівництво, адміністрування, дирекція, вміння розпоряджатися, володіти, управляти [9, с. 218].

Аналізуючи існуючі визначення поняття «менеджмент», можна виділити основне – це управлінська діяльність, спрямована на досягнення запланованих результатів шляхом раціонального використання трудових та матеріальних ресурсів.

При здійсненні педагогічної діяльності викладач є не лише виконавцем, який реалізує освітню програму, а організатором, адміністратором, керівником та контролером. Організатор – структурує процес освіти в єдину систему, визначає навчально-виховні цілі, розробляє навчальні плани, освітні програми, визначає порядок та періодичність застосування

контрольно-вимірювальних матеріалів, планує самостійну та позакласну роботу учнів. Адміністратор – організує плідне, безперервне функціонування процесу освіти. Керівник – несе відповідальність за безперебійне функціонування про процесу процесу, сприяє досягненню поставлених цілей. Контролер – контролює навчально-виховний процес, вносить коригувальні заходи.

Також у процесі освітньої діяльності викладач встановлює межличнісні комунікації, безперервно підвищує професійну компетентність, має мистецтво спілкування з людьми. Основні функції менеджменту реалізуються у педагогічній діяльності.

Для вдосконалення діяльності викладачеві необхідно планомірно організовувати освітній процес (формулювати цілі та визначати завдання), оптимально розподіляти кошти та час, керувати навчально-виховним процесом, зіставляти отримані результати з наміченими цілями. Водночас застосовувати особистісно-орієнтований підхід, мотивувати тих, хто навчається на досягнення високих результатів, створювати комфортний психологічний клімат шляхом міжособистісної комунікації та професійної співпраці з учасниками освітнього процесу. Ці фактори можуть бути реалізовані при включенні управлінської та комунікативної функцій менеджменту до діяльності викладача.

Отже, найбільш значущими для підвищення ефективності діяльності викладача є: управлінська та комунікативна функції педагогічного менеджменту.

Реалізації управлінської функції менеджменту в діяльності викладача, основними показниками є: постановка освітніх цілей, визначення відповідних досягнень цілей завдань, організація навчально-виховного процесу, а також розробка плану заходів, спрямованих на досягнення бажаних результатів. Подамо модель прояву управлінської функції викладача в освітньому процесі (рис. 1).

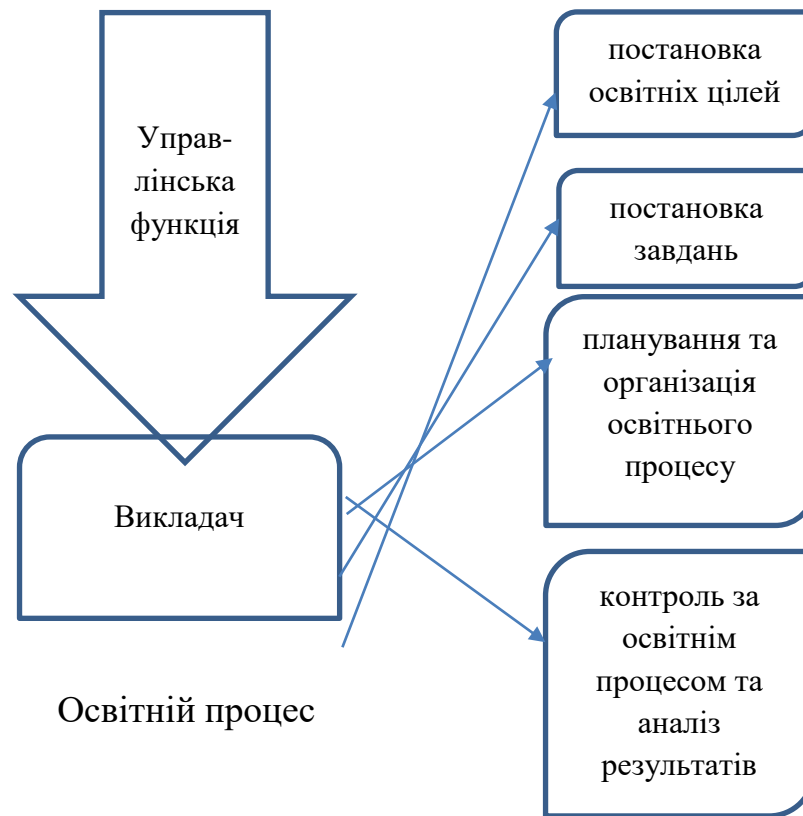

Рис. 1. Модель прояву управлінської функції викладача в освітньому процесі

Для реалізації комунікативної функції менеджменту в діяльності викладача основними показниками є застосування в освітньому процесі особистісно-орієнтованого підходу, створення комфортного психологічного клімату, своєчасна мотивація, довірна співпраця. Представляємо модель прояву комунікативної функції викладача в освітньому процесі (рис. 2).

Рис. 2. Модель прояву комунікативної функції викладача в освітньому процесі

Представлені моделі прояви управлінської та комунікативної функції викладача в освітньому процесі визначають ступінь розвитку педагогічного менеджменту, розширюють можливості безперервного професійного розвитку викладача та застосовні для вдосконалення педагогічної діяльності з метою підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Гамаюнов В. Г. Дидактичний менеджмент: навчаюче управління. Харків: Видав. гр. «Основа», 2004. 80 с.
2. Закон України «Про освіту» №1060-ХІІ, із змінами від 11 червня 2008 / Верховна Рада України. Офіц. вид. Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/
3. Опачко М. В. Дидактичний менеджмент: філософський аспект сутності поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 2 (39).

С. 168-171. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38199/1/ДИДАКТИЧНИЙ%20МЕНЕДЖМЕНТ.pdf>

4. Опачко М. Дидактичний менеджмент у методичній підготовці вчителя фізики: роль і місце /Магдалина Опачко // Науковий вісник УжНУ. Серія: Соціальна робота. Педагогіка. 2008. Вип.14. С.117-120.

5. Опачко М.В. Основи дидактичного менеджменту. Частина 1: Проєктування методичних систем у змісті підготовки майбутнього вчителя фізики: Навчально-методичний посібник / Магдалина Опачко. Ужгород : Видавництво «Інвазор», 2014. 132 с.

6. Опачко М.В. Основи дидактичного менеджменту. Частина 2: Організація та управління у методичній підготовці майбутнього вчителя: Навчально-методичний посібник /Магдалина Опачко. Ужгород : Видавництво «Інвазор», 2014. 114 с.

7. Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. І. В. Соколової, О. Б. Проценко. Маріуполь : МДУ, 2013. 216 с.

8. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога / за ред. М. Савчина. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 331 с.

9. В. Цикін, І. Бріжата. Філософія освіти – стратегія прориву в майбутнє: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 256 с.

*Розлуцька Галина,
Назаров Володимир*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах епідеміологічних та військових викликів значно зросла затребуваність застосування інтерактивних технологій в освіті. Базовим для формування ключових компетентностей здобувачів освіти є I ступінь загальної середньої освіти, тому у фокусі дослідження є формування інформаційної компетентності дітей молодшого шкільного віку цифровими засобами.

***Ключові слова:** здобувачі початкової освіти, ІТ-технології, цифрові носії, сервіси Google.*

***Key words:** *zdobuvachi pochatkovoyi osvity, IT-tekhnologiyi, tsyfrovi nosiyi, servisy Google.**

Процеси глобалізації в освіті розширили застосування технологій і цифрових ресурсів з використанням з використанням інтернет мережі. Актуалізувались ці процеси в умовах відсутності контактного спілкування при епідеміологічних обмеженнях, в умовах війни. Потреба інформаційної компетентності вимагає від сучасної людини значних знань і сформованих навичок роботи з цифровими ресурсами, інтернет мережею як у повсякденному житті так у професійній діяльності.

Метою нашого дослідження є проаналізувати можливості використання ІТ-технологій у освітньому процесі початкової освіти

В оновленому змісті початкової освіти (Державний стандарт початкової освіти, концепція Нова українська школа) визначено інформаційну компетентність ключовою, оскільки у дітей молодшого шкільного віку швидко формуються вміння користувачів ІТ. У світовій освітній теорії склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, присвоєного особистістю.

Інформаційна компетентність розглядається як сукупність компетенцій, пов'язаних із взаємодією з інформацією у всіх її форматах, які дозволяють доцільно використовувати інформаційні технології різних видів як у друкованій формі, так і в цифровій, працювати з інформацією в різних її варіаціях як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності.

Популярне альтернативне визначення, яке включає знання, вміння, мотивацію і відповідальність, пов'язані з пошуком, організацією, архівуванням цифрової інформації і її критичним осмисленням, а також зі створенням інформаційних об'єктів з використанням цифрових технологій.

Сучасними засобами формування інформаційної та цифрової компетентності може виступати різний контент (електронні курси, тренажери, засоби взаємодії вчителя та учня, системи дистанційного навчання та ін.). Цей контент повинен відповідати сучасним характеристикам дидактичних засобів (наочність, мультимедійність, інтерактивність).

Одним із визначальних особливостей інформаційних сервісів є інтерактивність. Інтерактивність — це принцип організації системи, при якому мета досягається інформаційним обміном між елементами даної системи. Інтерактивна освітня платформа передбачає собою організацію і розвиток інтерактивного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу. Формування сучасного інтерактивного освітнього середовища має здійснюватися в умовах широкого впровадження і застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Воно надає засоби для забезпечення самостійної навчальної діяльності учнів, безперервного оновлення змісту навчальних матеріалів і швидший доступ до них.

Для створення сучасної інтерактивної навчальної платформи базисом можуть слугувати онлайн сервіси, які надає компанія Google. Перевагою при виборі саме сервісів компанії Google є те, що більша частина з них є зручними в користуванні, мають централізоване сховище даних та є безкоштовними. Хмарні технології дозволяють розв'язати проблему із забезпеченням однакової доступності до наукових ресурсів для учнів та вчителів, в освітньому процесі, як під час уроків так і після них. Велику долю в розвиток даних технологій в сфері освіти привносить компанія Google.

Розглянемо результати дослідження особливостей функціоналу сервісів Google, які будуть найбільш корисними для формування інформаційної та цифрової компетентності учнів.

Google Classroom об'єднує Google Диск, Google Таблиці, Google Документи, Google Форми, Google Презентації, Google Sites та інші служби, які можна використовувати для допомоги освітнім закладам для переходу до цифрових систем [1, с.3]. Особи, що здобувають освіту (об'єднані в одну загальну групу «студенти») можуть автоматично імпортуватися зі шкільного сайту або бути додані в клас через базу навчального закладу.

Даний сервіс пропонує різного роду функціонал для освітнього процесу. Функціонал «Завдання» – для ефективного навчання, завдання зберігаються та оцінюються в сервісах Google. Вони дозволяють кооперувати викладачу, вихователю чи вчителю, із учнями, а також учням між собою. Всі документи зберігаються на Google диску учня, і потім вони передаються для оцінювання.

Функціонал «Оцінювання» – Google Classroom має різноманітні інструменти для оцінювання. Вчителі мають можливість прикріплювати документи до завдання, і студенти можуть передивлятися, змінювати або одержувати копії [8, с. 4]. Студенти також можуть створювати свої власні документи і додавати їх до задач. Визначені завдання можуть оцінюватись вчителем і можуть повертатись з коментарями від вчителя, аби дозволити учню зробити перевірку завдання, скорегувати помилки і надати на повторне оцінювання.

Наступним сервісом, який дає величезні можливості для створення інформаційної навчальної інфраструктури є Google Docs. Сервіс є веб-сайтом, тобто з ним можна інтерактувати через браузер, без додаткових інсталяцій програм на комп'ютер. Таблиці і документи, які створюються, розташовуються на серверах, а також можуть бути збережені на комп'ютері користувача. В цьому і є основна перевага сервісу, оскільки доступ до даних можливий з довільного комп'ютера, під'єданого до мережі. Цей сервіс містить три основні частини: роботу з текстовими файлами та таблицями, створення презентацій та створення Google форм (наприклад для тестування) [2, с.2]

Серед усіх переваг і недоліків дистанційного навчання виокремлюється вимога медіаграмотності щодо опанування сучасних інформаційно-комунікаційних і мультимедійних технологій. Таким чином, віртуальні мережі сильніше інтегруються у звичне життя людей, вимагаючи від них активності.

Враховуючи те, що інтернет може функціонувати нестабільно, передбачено можливість завантаження підручників в електронному варіанті на певний носій інформації. Протягом дистанційного навчання вчитель може працювати в синхронному і асинхронному режимах використовуючи електронні освітні сервіси.

Використання сервісів Google є дуже зручним та дієвим інструментарієм в навчальному процесі в умовах дистанційного навчання. Для дистанційних уроків вчителі можуть використовувати різноманітні додаткові ресурси. Опрацювати теоретичний матеріал, наприклад з

підручника, можуть всі учні, проте виконати практичні завдання далеко не всі, оскільки діти можуть перебувати в різних умовах. Тому найбільш поширеними та дієвими в контексті контролю знань є тести. Для реалізації цього завдання ефективним ресурсом є Google-форми: різноманітні формати тестів, можливість оцінювання та контроль від повторної задачі. В поєднанні з Google Meet також можна використовувати Google Classroom. Даний сервіс дозволяє ефективно керувати навчальним процесом. А також деякі з сервісів можна використовувати і без підключення до мережі інтернет.

Висновки. Вищенаведене дає підстави стверджувати, що інформаційна компетентність учнів ЗЗСО I ступеня є адекватною реакцією на виклики сьогодення. В освітньому процесі початкової освіти можна реалізовувати цифрові інструменти інтерактивного навчання за допомогою онлайн сервісів, які надає компанія Google. Рекомендуємо для надання освітніх послуг дітям молодшого шкільного віку сервіси Google: Google Документи – безкоштовний онлайн офісний пакет, Google Drive – сервіс для зберігання документів та роботи з ними, Google Клас – безоплатний сервіс, для освітніх закладів з метою полегшення створення, поширення та оцінювання завдань у цифровому вигляді.

Перспективними напрямками подальших досліджень в розрізі започаткованої проблеми вважаємо вивчення зарубіжного досвіду використання сервісів Google у процесі здобуття початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Google Docs Blog: Translation and undo smartquotes in documents. URL: <https://web.archive.org/web/20130815065517/http://googledocs.blogspot.com/2010/07/translation-and-undo-smartquotes-in.html> (дата звернення: 1.09.2022 р.)
2. Magid L. Google Classroom Offers Assignment Center for Students and Teachers. Forbes. 2018. URL: <https://www.forbes.com/sites/larrymagid/2014/05/06/google-classroom-offers-control-center-for-students-and-teachers/?sh=32a776b84d66> (дата звернення: 1.09.2022 р.).

*Товканець Оксана,
Василина Наталія*

РОБОТА З БАТЬКАМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Готовність до роботи з батьками у початковій школі – це результат спеціальної підготовки, який є інтегрованою освітою особистості вчителя початкових класів, що виникає при об'єднанні мотивів, професійних знань, умінь і навичок та педагогічного досвіду, адекватних вимогам відповідного напрямлення професійно-педагогічної діяльності до такого виду взаємодії.

Ключові слова: *початкова школа, батьки учнів початкової школи, дистанційна освіта.*

Key words: *primary school, parents of primary school students, distance education.*

Цілісність цієї освіти визначається повноцінним розвитком мотиваційного, когнітивного і операційного компонентів, ядром якого є усвідомлені дії вчителя у розв'язанні проблем використання, або, краще, застосування освітніх технологій в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів [2].

Достатня сформованість складових компонентів досліджуваної готовності і їх цілісна єдність – показник необхідного рівня вчителя до роботи з батьками у початковій школі.

Визначення рівнів готовності вчителя до роботи з батьками в умовах дистанційної освіти на основі розробки відповідних критеріїв їх оцінювання обумовлюється необхідністю забезпечення дієвої системи підготовки майбутніх учителів початкової школи. Визначені нами знання і уміння, необхідні вчителю початкової школи у освітньому процесі, ми виокремили як критерії мотиваційного, теоретичного і практичного компонентів професійної діяльності вчителя в умовах дистанційної освіти [3; 5].

Основними критеріями є: мотиваційний, теоретичний і практичний, кожний з яких визначається наступними показниками.

Мотиваційний критерій:

а) наявність позитивного відношення вчителя до роботи з батьками у початковій школі в умовах дистанційної освіти;

б) спрямованість на розв'язання протиріч педагогічного процесу через доцільну організацію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів та взаємодії з батьками в умовах дистанційної освіти [3].

Теоретичний критерій:

а) знання педагогічної діяльності в умовах дистанційної освіти, спрямованої на роботу з батьками у початковій школі;

б) знання можливих варіантів взаємодії учителя і батьків, узгодженість дій учителя і батьків у вихованні учнів молодшого шкільного віку;

в) знання особливостей взаємодії учнів, педагогів і батьків у освітньому процесі в умовах дистанційного навчання;

г) знання сутності роботи з батьками учнів в школі в умовах дистанційної освіти [5; 6].

Практичний критерій:

а) уміння організовувати роботу з батьками учнів на основі електронного навчання у початковій школі;

б) уміння використовувати в організації в роботі з батьками різні форми роботи з використанням електронних платформ [1; 6].

У відповідності до визначених критеріїв і показників були означені рівні готовності вчителя до роботи з батьками: нульовий рівень (НР), початковий рівень (ПР), середній рівень (СР) і високий рівень (ВР).

Високий рівень умовно визначає високий ступінь готовності вчителя до роботи з батьками. Вчителі початкових класів, які досягли цього рівня, глибоко усвідомлюють значимість роботи з батьками учнів, необхідність застосування різних методик освітньої діяльності у початковій школі, мають виражену направленість на застосування індивідуальних і колективних вправ, дискусії, доказовості своєї думки тощо. Вони мають глибокі теоретичні знання відносно визначень, суті роботи з батьками, особливостей їх застосування при вивченні будь-якого навчального предмета, що вивчається в початкових класах. Творчо застосовують набуті теоретичні знання при виконанні практичних завдань і на практиці, самостійно планують і застосовують технології щодо роботи з батьками в організації навчально-пізнавального процесу з молодшими школярами, вміють оперативно вносити корекції і перебудовувати заплановані завдання у залежності від конкретних умов уроку.

Вчителі, яких ми відносимо *до середнього рівня*, усвідомлюють значимість організації роботи з батьками. Володіють достатньо стійкими теоретичними знаннями відносно визначень і суті освітнього процесу у початковій школі та особливостей їх застосування. Дають визначення з

деякими неточностями, але проявляють активний інтерес до застосування дистанційних технологій, форм і методів роботи з батьками у початкових класах. Застосовують набуті теоретичні знання при виконанні практичних завдань і на практиці, але без видимих проявів творчого підходу. Намагаються самостійно планувати навчальний процес початкової школи, при цьому можуть обґрунтувати і мотивувати застосування завдань, вправ щодо роботи з батьками тощо [3].

Початковий рівень характерний для вчителів, які, хоч і усвідомлюють, але не в повній мірі, суть роботи з батьками у початковій школі в умовах дистанційного навчання. Вчителі цієї рівневої групи мають теоретичні знання щодо навчального процесу, особливостей застосування індивідуальних, фронтальних форм, проведення дискусії у роботі з батьками учнів. Але все це наводять з великими неточностями. Практичні роботи стосовно організації роботи з батьками учнів в умовах дистанційного навчання виконують лише за зразком, репродукуючи наявні методичні розробки [4]. В особистій практичній діяльності використовують лише деякі найпростіші вправи.

Нульовий рівень характерний для вчителів, які не усвідомлюють необхідності роботи з батьками учнів у початковій школі в умовах дистанційної освіти, не мають теоретичних знань і стосовно роботи з батьками учнів, особливостей застосування форм та методів навчання у роботі з батьками у початковій школі. Для них характерне байдуже відношення до досліджуваної проблеми, вони не можуть дати визначень і пояснити сутність роботи з батьками в умовах дистанційної освіти. На практичних заняттях планують роботу за допомогою колег, або копіюють їхню роботу, не вникаючи глибоко у зміст навчального матеріалу, використовують тільки найлегші, або найбільш уживані вправи стосовно роботи з батьками. В особистій практичній діяльності також використовують названі вище вправи.

Для одержання кількісної характеристики рівня готовності використовується п'ятибальна система оцінювання кожного показника:

4-5 балів – високий рівень;

2-3 бали – середній рівень;

1 бал – початковий рівень;

0 балів – нульовий рівень.

Виходячи з кількості показників за кожним критерієм максимальний бал складає:

– за мотиваційним компонентом – 10 балів;

- за теоретичним компонентом – 20 балів;
- за практичним компонентом – 15 балів.

На основі статистичних даних, одержаних за кожним компонентом готовності, обчислюється загальний коефіцієнт оцінки стану готовності вчителя до роботи з батьками учнів початкової школи в умовах дистанційної освіти спочатку покомпонентно, а потім у сукупності.

Однією з найголовніших проблем сучасного педагога є вміння співпрацювати разом з батьками своїх вихованців, використовуючи всі можливості дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Коваль Т.В. Інтерактивні форми роботи як допомога вчителю у співпраці з батьками молодших школярів. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 14 : збірник наукових праць. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. С. 151-156.
2. Концепція загальної середньої освіти (2019). URL: zakon.rada.gov.
3. Методика діагностики психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності. URL: <https://pidru4niki.com/16330826>
4. Морзе Н. В., Буйницька О. П Підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників – ключова вимога якості освітнього процесу. Інформаційні технології і засоби. 2017. Том 59. №3. с. 189 – 200.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів пед. ф-тів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
6. Соціально-педагогічні умови співпраці навчального закладу з батьками як фактор підвищення якості освіти / укладач: Замулко О.І., завідувач лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій КНЗ «ЧОПОПП ЧОР». Черкаси, 2016. – 258 с.

Титаренко Сергій,
Якимович Ольга

СПЕЦИФІКА ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТИВНИХ ТЕСТОВИХ МЕТОДИК

Виявлено специфіку проєктивних методів у дослідженні стресових станів, страхів, агресивності. Проєктивні методики засновані на феномен проєкції. Проєкція, як особливий феномен психічної життя, що виражається в приписуванні зовнішнім об'єктам особливостей, перебуває у взаємозв'язку із психічними властивостями, властивими індивіду. Вона полягає в тому, що сприйняття і інтерпретація дійсності, пропонованих стимулів тощо. певною мірою залежить потреб, мотивів, установок, психічного стану особистості.

Ключові слова: *психодіагностика, проєктивні методики, стресові стани, страх, агресивність.*

Key words: *psychodiagnostics, projective methods, stress states, fear, aggression.*

Проєктивні методи завжди були засновані на представленні невизначеного стимульного матеріалу. Застосування невизначених стимулів в діагностиці є досить серйозною проблемою. Останніми роками положення з використання проєктивних тестів змінилося, та набувають все більш широке застосування. Розробляються нові методики, число їх швидко зростає. Проєктивні тестові методики стають популярними у дослідженнях різних сторін особистості. В різних поглядів, метою яких було встановлення того, наскільки часто використовуються ці методи, незмінно наголошується їх лідируюче положення.

Мета статті: з'ясування специфіки та висвітлення можливостей проєктивних тестових методик у процесі психодіагностики

У проєктивних методиках частково ігноруються принципи вимірювання (стандартизація, надійність, валідність), а отримані за їх допомогою дані піддаються суб'єктивній, залежній від особистих переваг дослідника, інтерпретації. Разом з тим проєктивні тестові методики передбачають не тільки якісну, але і кількісну оцінку отриманих результатів. Ґрунтовне психометричне опрацювання зближує їх з об'єктивними тестами (до таких

методик можна віднести ті, в яких пропонують завершити незавершені речення, деякі варіанти ТАТ, тощо).

Досліджуваний, у якого спостерігаються психологічні розлади, не викликає у нас сумнівів. Наприклад, людина може постійно складати насичені агресією розповіді за стимульним матеріалом ТАТ. Його історії можуть постійно обертатися навкруги сімейних скандалів, суперництва рідних, тощо. Оскільки подібні розповіді зустрічаються не так вже часто, ми цілком можемо почати підозрювати, що у даного досліджуваного існують проблеми, пов'язані з агресивністю, або як прояв захисний механізм [3].

Але в той же час, пред'явлення невизначеного стимульного матеріалу дозволяє без труда знайти випадки, коли значущі інтерпретації з'являються самі по собі, без жодного зв'язку із стимульним матеріалом. Думки і фантазії з яскраво вираженою агресією мають тенденцію виявлятися в швидких і часто зустрічаються в агресивно забарвлених реакціях. Небажані агресивні імпульси, які пригнічуються за допомогою механізмів витіснення, швидше за все, знайдуть відображення в тому, що агресивно забарвлені відповіді зустрічатимуться рідко, не дивлячись на пряму агресивну спрямованість стимульного матеріалу або переважання відповідей такого роду у більшості досліджуваних. Відсутність напруги у відношенні певної потреби повинна виразитися у відсутності девіацій реагування, тобто інтерпретаціях. Вони не відрізняються ні підвищеною частотою згадуваності певних областей, ні надмірним уникненням чи змінами.

Стимульний матеріал проєктивних методик може бути пред'явлений для перцептивного розпізнавання або для заучування і відтворення. Важливо те, що стимули можуть є як високоструктурованими, так і вкрай невизначеними за своїм характером, і що про велику кількість випробовуваних можна зібрати значний об'єм важливої інформації. Відносно будь-якої зміни, що вимагається, наприклад, агресії, потреби в досягненні успіху, залежність від інших в рішенні проблем, застосування добре відпрацьованого багатозначного стимульного матеріалу приведе до більш точного визначення сили потреби і характеру захисних механізмів особистості, тощо [4].

У зв'язку із зростаючою потребою в прикладних психологічних дослідженнях особистості проєктивні методики стали широко використовуватися в різних областях психологічної практики. Проте не завжди їх застосування виправдано задачами конкретного дослідження, а отримані результати інтерпретуються в категоріях, адекватних уявленням про особистість, що склалися у вітчизняній психології. Звідси витікає, що пряме запозичення зарубіжних методів особистісної діагностики без

критичного усвідомлення їх теоретичної бази може привести за собою серйозні труднощі, як теоретичного, так і практичного характеру. Все це обумовлює необхідність тривалої та клопіткої роботи по розробці теорії проєктивного методу на основі положень вітчизняної психології.

Проєктивний метод орієнтований на вивчення безсвідомих (або не цілком усвідомлюваних) форм мотивації. Його перевагою в цій своїй якості є те, що він – один із психологічних методів проникнення в саму глибинну область людської психіки. Реальність безсвідомого значно багатше за свою феноменологією, а також і за можливістю її змістовної інтерпретації, ніж це представлялося, наприклад, в класичному психоаналізі.

Дані, отримані за допомогою проєктивних методик, не повинні бути прийняті як остаточні, вони допомагають знайти шляхи подальшого дослідження, проникнути в «важкообъектовані» особистісні особливості, які важко дослідити при традиційній організації експерименту і невіддатливі адекватній кількісній оцінці [2].

Суперечність одержуваних результатів і, як наслідок – неможливість отримання стандартизації. Насправді, надзвичайно дивно вимагати від проєктивних тестів надійності і валідності, якщо психолог може вибрати різний план аналізу та інтерпретації даних, отриманих проєктивними методами залежно від теоретичних позицій, яких він дотримується. Навіть якщо автори методу керувалися психоаналітичними принципами, тоді як саме єдність теоретичних принципів є необхідною умовою отримання надійних результатів.

Проєктивні методи, не дивлячись на проявлення ними низької надійності та валідності, як і раніше широко застосовуються в психодіагностичній практиці. Психологи продовжують використовувати їх за такими причинами: по-перше, є природна людська схильність – заперечувати всі зміни, які відбуваються і довіряти лише підтверджуючим прикладам, а не доказам; по-друге, професійні психологи використовують проєктивні методи тільки в поєднанні з іншими методами оцінки, як комплекс тестів [3].

Проаналізувавши наукову літературу та джерела застосування психодіагностики та проєктивних методик, спостерігаються в наступних областях соціальної практики [1; 2; 3; 4; 5; 6]:

- ✓ розстановка кадрів, профвідбір, профорієнтація;
- ✓ оптимізація навчання і виховання;
- ✓ прогнозування соціальної поведінки (психологічна експертиза призовників, тощо);

- ✓ судово-психологічна експертиза;
- ✓ консультативна, психотерапевтична допомога.

Продуктивність використання проєктивних методик в прикладних психологічних дослідженнях не викликає сумніву, але етап широкого впровадження їх в практику повинен обов'язково передувати етапу теоретичної апробації.

Зростає застосування ігрових технік в клінічній діагностиці і вивченні особистісного розвитку. Суб'єкту можуть бути пред'явлені іграшки, або ігри, або прості дерев'яні кубики для вільної гри або виконання якоїсь запланованої дії, наприклад, споруди дому, класифікації за групами, установки сцени для спектаклю або іншої організації ігрових матеріалів в певну конфігурацію, що виражає для суб'єкта емоційно значущу модель. Необхідно пам'ятати, що діти менше ховаються за прихованими і захисними механізмами і менше усвідомлюють ступінь свого саморозкриття в грі.

Використовуються не тільки ігрові предмети, але також різні аморфні матеріали, такі, як глина для ліплення, мука і вода, а також інші речовини подібної консистенції, дозволяючи суб'єкту, вільно поводяться з ними, перетворювати їх на різні предмети. В цих ігрових ситуаціях суб'єкт часто переживає катарсис, виражає емоції, які інакше могли залишатися пригніченими або замаскованими, або символічне звільнення від образ і ворожості, які довгий час прикривалися ззовні хорошою поведінкою. Розбірні ляльки можна використовувати для викликання пригніченої ворожості і агресії проти батьків чи сім'ї. Театральна сценічна гра з іграшковими фігурами і декораціями також являється підставою для виявлення суб'єктом своїх особистісних труднощів і емоційних проблем, тощо. Маленькі досліджувані ліплять з глини фігурки, через які виражають найгостріші тривоги та переживання.

Художні засоби дають інший ряд можливостей для проєктивних методів вивчення особистості. Малювання пальцями дозволило проникнути в сутність особистісних особливостей і труднощів дитини. За даним методом спостерігається надзвичайна користь малювання при вивченні характеру особистості та її емоційних порушень. Зображення фігур – чудовий метод вивчення світу дитини. Рисуночні тести прості в управлінні можуть використовуватися там, де інші техніки обмежені, наприклад дослідження таких чинників, як мовний, культурний бар'єри і труднощі в спілкуванні. Поява труднощів в розвитку дитини являється комплексним процесом впливу середовища, і спроби зрозуміти ці труднощі через малюнки. Вони не претендують на спробу знайти універсальне рішення дитячих проблем в

малюнках. Автори використовують проєктивні методики як додатки до інтерв'ю і терапевтичних технік, які дозволяють більш глибоко проникнути в проблеми особистості [1].

Лялькові спектаклі викликають у досліджуваних з числа дітей одночасно і діагностичні, і терапевтичні реакції, оскільки сила драматичного переживання спонукає дитину до інтенсивного виразу своїх відчуттів до авторитету і до батьків. Досліджуванам дається роль, а потім психолог просить експромтом їх розіграти, виявляючи таким чином ступінь сплутаності та стриманості відчуттів. Виявляється також, що звільнення пригнічених емоцій може привести особистість до розуміння своїх труднощів. В методах тематичної перцепції неусвідомленість дає можливість викликати важливі проєкції у суб'єктів, яких просять написати або скласти розповідь за серією картинок, персонажів, з якими вони можуть ототожнити себе, і тих, хто має до них безпосереднє особистісне відношення. Так суб'єкти проєктують аспекти своєї особистості при завершенні розповідей чи речень, при створенні аналогій, сортуванні і класифікації предметів, наприклад, іграшок, тощо де суб'єкт розкриває те, про що він не зможе або не стане говорити.

Виразні рухи – наприклад, почерк – надають інший підхід до розуміння особистості, так добре розкриваючої своє бачення життя в звичних жестах і рухових патернах, виразах обличчя, позі, тощо [7].

Застосування проєктивних методик в психології охоплює широкий круг питань, що з'ясовують їх роль в рішенні стресових станів.

Висновки. Виявлено специфіку проєктивних методів у дослідженні стресових станів, страхів, агресивності. Проєктивні методики – методики, засновані на феномен проєкції. Проєкція – особливий феномен психічної життя, що виражається в приписуванні зовнішнім об'єктам (зокрема, іншим) особливостей, що у певної взаємозв'язку із психічними властивостями, властивими самому індивіду. Вона полягає в тому, що сприйняття і інтерпретація дійсності, пропонованих стимулів тощо. певною мірою залежить потреб, мотивів, установок, психічного стану особистості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в удосконаленню проєктивних методик у роботи з психотравмою.

Список використаних джерел

1. Галаган В.Я., Орлов В.Ф., Отіч О.М., & Фурса О.О. Психологія конфлікту. Київ : ДЕГУТ. 2008. 362 с.

2. Галян І. Психодіагностика: навч. Посібник. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
3. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту. Київ : Каравела. 2010. 360с.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. Київ : Наук. думка, 1999. 412с.
5. Матійків І.М. Тренерська майстерність: теорія і практика. Технологія проведення тренінгів: метод. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2021. 280 с.
6. Матійків І.М. Сучасний психологічний інструментарій розвитку особистості. Теоретико-методологічні проблеми сучасної психології особистості : матер. міжн. наук.-практ. конференції . Івано-Франківськ, 2021. С. 109-113.
7. Parens H. Taming Aggression in Your Child: How to Avoid Raising Bullies, Delinquents, or Trouble-makers. Jason Aronson, 2011. 240 с.

Холодова Дарина

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті акцентовано увагу на проблемні моменти щодо професійної підготовки майбутніх спеціалістів до умов дистанційного навчання як домінуючої форми організації навчального процесу.

Ключові слова: дистанційна освіта, професійна підготовка, технології для онлайн освіти.

Key words: distance education, professional training, technologies for online education.

В умовах сьогодення сучасна українська освіта проходить крізь переосмислення змісту навчання, професійної підготовки педагогів, формату та умов проведення уроків. У світлі світових подій дистанційна форма навчання стала домінантою серед інших.

Пандемія та війна внесли зміни у звичний хід педагогічної роботи, що змусило багатьох фахівців опанувати новітні технології, методики та інструменти викладу матеріалу, що стало викликом для кожного учасника освітнього процесу. Як навчальні заклади, так і здобувачі освіти експериментують зі способами завершити свої навчальні програми [4, с. 40-59].

Хоч небажані корективи спричинили певні незручності, але вони спонукали до навчальних інновацій за допомогою цифрового втручання. Дистанційна освіта вимагає від спеціалістів певних свідомих дій, спрямованих на логічний виклад матеріалу для учнів [1, с. 131-133]. Наприклад, освоєння таких платформ як Classroom, програми для проведення навчальних зустрічей Zoom та Skype, Moodle, більшості сервісів Google, тестувально-ігрових веб-ресурсів Wordwall та Kahoot, інтерактивної дошки Miro або Canva.

Окрім вищезазначеного, фахівець повинен мати зв'язок зі своїми учнями та їх батьками за допомогою електронної пошти, месенджерів, бути забезпечений технічним приладдям, таким як комп'ютер/смартфон з камерою та мікрофоном, доступом до Інтернет тощо [2, с. 222-235].

Для успішного впровадження дистанційної форми освіти, спеціаліст має відповідати вимогам до професійної підготовки, зокрема дотримуватись низки принципів [1;3;5]:

1. Професійної фахової зацікавленості – фахівець виявляє зацікавленість до своєрідного підвищення кваліфікації.

2. Індивідуалізації навчання – навіть в умовах віддаленої комунікації в перевазі залишається орієнтація на творчі можливості кожної особистості.

3. Гнучкої освіти – сучасний педагог володіє інформаційними технологіями, вміє вирішувати технічний ряд проблем, що можуть виникнути у нього або в учнів, швидко надає зворотній зв'язок.

4. Активного залучення вихованців – оскільки якісна дистанційна освіта має фокус на процесі, а не на результаті, важливим фактором продуктивності є довгострокова співпраця усіх учасників освітнього процесу, підняття їх мотивації, що сприяє покращенню успішності, збільшенню об'єму засвоєного матеріалу під час занять.

5. Проблемно-діяльнісного навчання – так як самостійне освоєння інформації є основним методом отримання знань під час дистанційної форми, учні потребують консультацій, що стає важливою складовою системи онлайн-освіти.

Таким чином, можна зробити висновок, що заочна форма навчання змінила не тільки зміст, умови отримання та надання освітніх послуг, а й вплинула на головні моменти у підготовці майбутніх учителів. Тільки після опанування фахівцями усіх необхідних інноваційних технологій та основ методики викладання, залучення навчального колективу до взаємодії можна досягти успіху під час дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Волотко Л. Шляхи модернізації професійної підготовки педагога в системі вищої освіти в Україні. *Молодь і ринок*. 2014. 6 (113), черв. С. 131–134.

2. Дементієвська Н. П. Підготовка вчителів до використання інтерактивних комп'ютерних моделей для навчання учнів через дослідження. *Information technologies and learning tools*. 2020. Т. 80, № 6. С. 222–242.

3. Шквир О., Гайдамашко І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до дистанційного навчання. *Молодь і ринок*. 2020. № 3/182.

4. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання : *Методичні рекомендації*. Київ : МАУП, 2005. 72 с.

5. Umryk M. A., Biliai Y. P. Використання технологій дистанційного навчання в процесі навчання сучасних мов програмування. *Information technologies and learning tools*. 2014. Т. 41, № 3. С. 218–231.

Чейпеш Іванна

ІНШОМОВНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Публікація актуалізує роль підходу інтегративних зв'язків між змістом професійно орієнтованої освіти та загальним курсом вивчення іноземних мов. Запропоновано стандартизовану п'ятирівневу шкалу оцінювання засвоєння іноземної мови. Виокремлено ознаки змісту навчального процесу, метою якого є формування особистості конкурентоспроможного фахівця.

Ключові слова: *іношомовна освіта, професійна підготовка, іношомовна комунікативна діяльність, фахова особистість.*

Key words: *foreign communicative culture, professional training, foreign communicative activity, vocational personality.*

Актуальність означеної проблеми для дидактики вищої школи засвідчує факт заснування наприкінці минулого століття Європейського центру сучасних мов в австрійському місті Граці, пріоритетним напрямом діяльності якого є професійно орієнтоване володіння іноземними мовами /vocationally oriented language learning/. Його витоки сягають британського проєкту «Англійська для спеціальної мети» (English Specific Purposes – ESP). Упродовж двохтисячних років аналогічні курси вивчення різних мов для сфер бізнесу, економіки та інформатики отримали широке розповсюдження як у Європі, так і в багатьох неєвропейських країнах світу, оскільки на початку нового століття створення світового ринку господарювання спричинило активну європейську міграцію спеціалістів, і, відповідно, виникла потреба розширення названих трьох сфер застосування іноземної мови. Окрім того, пришвидшене використання сучасних технологій вимагає базового знання іноземної мови для задоволення професійних потреб широкого кола спеціалістів практично всіх сфер життєдіяльності [4; 5].

У європейському контексті професійно орієнтоване вивчення іноземних мов є обов'язковою ланкою в системі неперервної освіти в період між закінченням школи та початком професійної діяльності особи. Його суть полягає у встановленні інтегративних зв'язків між змістом професійно орієнтованої освіти та загальним курсом вивчення іноземних

мов. Вказане поєднання насамперед відображається в навчальних програмах загальноосвітніх шкіл та освітньо-професійних програмах підготовки студентів вищих закладів освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр».

Важливим аспектом зазначеного підходу є уніфікована стандартизована п'ятирівнева шкала оцінювання засвоєння іноземної мови:

- рівень виживання (Survivat);
- допороговий рівень (Waystage);
- пороговий рівень (Threshold);
- верхній проміжковий рівень (Upper Intermediate);
- просунутий рівень (Advanced) [1, с. 22].

Кожен із зазначених рівнів передбачає комунікативні уміння й навички, які формуються на основі програмного теоретичного матеріалу і співвідносяться з оволодінням чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням, письмом.

Запропонована шкала оцінок слугує основою для прагматичних рішень, теоретичного осмислення та практичного використання професійно зорієнтованого навчання у різних закладах освіти, що в кінцевому результаті формує мовну особистість фахівця, спроможного конкурувати на європейському й світовому ринках праці. Це означає, що професійна й іншомовна комунікативна діяльність розглядаються як різні сторони єдиного процесу – підготовки людини до життя в глобалізованому інформаційному соціокультурному просторі [3].

Зміст навчального процесу з іноземної мови у вищих закладах освіти, на думку дослідників, повинен спрямовуватися на прикінцевий результат і відповідати наступним ознакам:

1. Повнота реалізації внутрішніх компонентів процесу навчання, зокрема: прогностичність мети, структурованість змісту, адекватність способів засвоєння, об'єктивність оцінювання результатів.

2. Рівень індивідуалізації та створення суб'єкт-суб'єктних стосунків між учасниками процесу навчання, що в свою чергу забезпечує інтенсифікацію навчальної діяльності студента і вироблення власного продукту діяльності.

3. Керованість пізнавальною діяльністю студента, наявність зворотного зв'язку, що дає змогу коригувати її результати.

4. Наявність контактних і оптимальних критеріїв і методик оцінювання ефективності навчання та якості його результатів [2, с. 22].

Педагогічний процес, якому комплексно притаманні названі ознаки, позитивно впливає на формування особистості конкурентоспроможного фахівця, а прикінцевим результатом вивчення іноземної мови студентом будь-якого напрямку підготовки є фахова особистість, на шляху до якої студента можна характеризувати за такими індивідуальними критеріями: здібності, від яких залежить якість засвоєваних теоретичних знань та практичних умінь; навченість, показники якої засвідчують результативність навчальної діяльності; мотиви, що стимулюють внутрішні механізми індивідуального розвитку та професійного зростання студента як майбутнього фахівця; рефлексія і саморефлексія, тобто усвідомлення студентом того, яким він є насправді, яким його сприймає найближче оточення, яким він бачиться іншими партнерами по спілкуванню та спільній діяльності, що особливо актуалізується в умовах рейтингового оцінювання академічних та особистісних досягнень студента [2, с. 24].

Аналіз зазначених особистісних якостей схиляє до констатації того, що важливим елементом фахової обізнаності студента як суб'єкта іншомовної освіти певного професійного спрямування є мовно-фахова і мовленнєва компетентності, які виступають критеріями конкурентоздатності і ступеня готовності до практичного використання отриманих фахових знань в іншомовній професійній комунікації.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 261 с.
2. Бондар В., Шапошникова І. Управління формуванням професійною компетентністю вчителя. *Освіта і управління*. 2006. № 2. С. 20 – 27.
3. Кухта І.В. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти». Тернопільський національний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 22 с.
4. Першукова О.О. Стратегія європейських країн у галузі навчання іноземних мов. *Педагогіка і психологія*. 2001. № 3 – 4. С.175 – 182.
5. Muster für Lehrskizze. Goethe-Institut. URL: https://www.goethe.de/resources/.../Muster_Lehrskizze1.doc

*Шелевер Оксана,
Дорогін Олександр*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність професійної діяльності педагога залежить від її наукового забезпечення. Одним із напрямів досліджень у педагогічній психології є вивчення педагогічної діяльності та особистості вчителя, встановлення психологічних умов формування його професійної компетентності, а також розробка психологічних основ удосконалення освітнього процесу на всіх рівнях діяльності освітньої системи.

Ключові слова: педагог, професійна педагогічна діяльність, предмет педагогічної діяльності, особливості діяльності педагога, педагогічна творчість.

Key words: educator, professional pedagogical activity, a subject of pedagogical activity, peculiarities of pedagogical activity, pedagogical creativity.

Професія педагога акумулює тисячолітній досвід поколінь. Педагог виконує роль єдиної ланки між поколіннями, є носієм суспільно-історичного досвіду. Від його праці залежить інтелектуальний потенціал, моральне здоров'я суспільства, суспільний прогрес. Тому кожне суспільство зацікавлене в ефективності функціонування системи освіти.

Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передавання від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Багато авторів, зокрема Євтух М. Б., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В., Ільїна Т. В., визначають педагогічну діяльність як виховний та навчальний вплив учителя на учня, спрямований на особистісний, інтелектуальний та діяльнісний розвиток, який одночасно виступає як основа його саморозвитку та самовдосконалення [1, с.259].

За предметом праці педагогічна професія належить до типу «людини-людина». Група професій такого типу має такі характеристики: вміння керувати, вчити, виховувати, здійснювати корисні дії з обслуговування різних потреб людей; вміння слухати і вислуховувати; широкий світогляд; мовна (комунікативна) культура; проєктувальний підхід до людини, який ґрунтується на впевненості, що людина завжди може стати кращою; вміння

співпереживати; спостережливість; вирішення нестандартних ситуацій; висока ступінь саморегуляції.

У педагогічній діяльності реалізується також відношення «людина-знакова система», оскільки знакові, зокрема мовні системи, є основним засобом передавання суспільно-історичного досвіду.

Усі види педагогічної діяльності можна класифікувати на професійні та непрофесійні. Професійні види педагогічної діяльності потребують спеціальної освіти та здійснюються у спеціальних навчально-виховних та освітніх установах. Фахівець свідомо враховує систему принципів, правил, методів і прийомів педагогічної діяльності.

Непрофесійними видами педагогічної діяльності займаються всі люди у повсякденному житті, не маючи спеціальної педагогічної освіти і педагогічної кваліфікації. У педагогічній ситуації вони діють інтуїтивно, не вміючи пояснити вчинених дій і їх мети. Це стосується сімейного виховання, впливу старших у трудових колективах і т.д.

Педагогічна діяльність – це один із найскладніших видів людської діяльності. Як і будь-якій іншій діяльності, педагогічній діяльності властиві: мотивація, педагогічні цілі і завдання, предмет педагогічної діяльності, педагогічні засоби і способи розв'язування завдань, продукт і результат педагогічної діяльності.

Предметом діяльності вчителя є організація та забезпечення різнобічної зовнішньої (навчальна діяльність, спілкування, праця та ін.) та внутрішньої (осмислення, рефлексія, саморегуляція) активності учнів.

Зміст діяльності вчителя становить організація такої діяльності учнів, яка б сприяла розвитку їхніх пізнавальних здібностей, моральних переконань, засвоєнню духовних цінностей, системи знань, практичних вмінь і навичок, формуванню світогляду. Вчитель має допомогти учневі стати активним суб'єктом власної діяльності, розвинути здатність до самоуправління (саморегуляції, самоорганізації та самоконтролю). Отже, предмет педагогічної діяльності – організація навчальної діяльності учнів, спрямована на засвоєння ними предметного, соціокультурного, морального і духовного досвіду як основи й умови розвитку.

Пристаюючи до осмислення та реалізації професійної діяльності, вчитель визначає її цілепокладання. Мета педагогічної діяльності (уявлення про кінцевий результат) має бути посильною, адекватною умовам та соціальним завданням. Рівень та ефективність її реалізації залежать від професіоналізму вчителя.

Поряд з «системоутворювальною метою», що передбачає конструктивний вплив на соціальний розвиток особистості, педагог стикається з іншими цілями (намагання відповідати еталонові вчителя, професійно-рольовим очікуванням оточуючих, відтворювати зміст, форми, методи та засоби вибраної діяльності тощо). Тому в процесі виконання соціального замовлення дії вчителя передбачають низку вимог щодо збереження свого здоров'я, створення морально-психологічного комфорту, оволодіння нормативним змістом педагогічної діяльності, забезпечення можливостей для всебічного розвитку школярів у процесі соціально-педагогічної взаємодії [2, с.301]. Адже моральний обов'язок педагога охоплює об'єктивний аспект (сукупність усіх вимог, які покладаються суспільством на вчителя) та суб'єктивний його бік – це “здатність кожного вчителя, викладача зрозуміти свою роль у навчально-виховному процесі визначити своє внутрішнє ставлення до обов'язку” [3, с.144].

Професійна діяльність педагога має психологічні особливості:

1. Професіоналізм педагога полягає не лише у знанні свого предмета, володінні педагогічними методами навчання та виховання, сучасними технологіями, а й у різнобічному знанні дитини. Поза людинознавством, як і поза культурою, педагога нема. Тому його становлення пов'язане з освоєнням знань про свій предмет і про світ дитини, людини та суспільства.

2. Педагогічній діяльності властива поліфункціональність. У кожній події шкільного життя педагог повинен бачити різні аспекти (освітній, виховний, розвивальний, соціальний, психологічний, психогігієнічний і т.д.) Ці функції необхідно реалізовувати одночасно. Кожна з них втілюється у педагогічні події, які породжують безліч завдань для вчителя.

3. Педагогічній діяльності властива варіативність, тобто відсутня однозначна детермінованість подій. Адже не завжди можна впевнено прогнозувати, як пройде урок, безліч непередбачуваних обставин можуть внести суттєві зміни у роботу. Вчитель завжди має бути готовим до будь-яких несподіванок, творчої імпровізації, а не лише до реалізації детально обміркованого сценарію уроку, виховного заходу. Ці зміни інколи відбуваються спонтанно, зумовлюються логікою педагогічної ситуації.

4. Педагог постійно живе у кількох вимірах: прогнозуванні майбутніх подій; актуальному спонтанному реагуванні; співвіднесенні прогнозу з фактичним перебігом подій; внесенні коректив; ретроспективному аналізу. Кожен актуальний момент діяльності педагога здійснюється як безперервна проєкція і зіставлення майбутнього, минулого і теперішнього.

5. Педагогічній діяльності притаманна тенденція до інтегративності. Кожна подія шкільного життя є результатом впливу багатьох чинників. Приймаючи будь-яке педагогічне рішення, вчитель має інтегрально оцінювати стан учня як результат взаємодії життєво важливих і значущих для нього систем (сімейні обставини та стосунки, вплив неформальних груп, місце у класному та шкільному колективах).

6. Професійна педагогічна діяльність пов'язана з багатьма обмеженнями у поведінці та стосунках. В очах дитини вчитель має статус морально та духовно вищої особистості. Вона очікує від нього поведінки, яка відповідає педагогічній ролі. Ця постійна «соціальна відкритість» переживається педагогами психологічно непросто: вчитель відчуває себе під постійним наглядом, змушений поводитися стримано, долати імпульсивні пориви, постійно співвідносити свою поведінку з професійними і соціальними нормами.

Безумовно, що цілковите занурення у професійну роль психологічно не менш шкідливе, ніж її ігнорування. Нерідко вчителі вже протягом перших років педагогічної діяльності втрачають природність поведінки, індивідуальність, здатність до спонтанності, стають виразниками тільки «професійної ролі». Звичайно, що цієї крайності також слід уникати.

7. Кожний педагог має пам'ятати, що головне в педагогічній діяльності не окремий навчальний предмет, не знання загалом, не абстрактний об'єкт педагогічного впливу, а конкретна унікальна і неповторна дитина.

Професійна педагогічна діяльність не може бути стереотипізована, вона завжди має творчий характер (О. Антонова, Д. Богоявленська, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, В. Краєвський, С. Сисоєва, Р. Скульський та ін.). Педагогічну творчість у професійній діяльності зазвичай трактують як вищий рівень цілеспрямованої людської діяльності в певній сфері суспільного життя, що характеризується новизною та соціальною значущістю її результатів. Так, Р. Скульський педагогічну творчість учителя розглядав як «такий варіант організації його професійної діяльності, який на реально доступному рівні забезпечує максимально можливі у кожному конкретному випадку результати розв'язання навчально-виховних завдань...» та «безперервне зростання загальної та професійної культури педагога, його активну пошукову діяльність...», що має метою підвищення ефективності освітнього процесу [4, с. 10].

Отже, у педагогічній психології сформульовані важливі вимоги щодо змісту, спрямованості, психологічної структури, функцій, організації педагогічної діяльності. Творчість як невід'ємна характеристика

професійної діяльності вчителя – це активний процес його самовдосконалення, зокрема в педагогічній діяльності, рушійною силою якого виступають внутрішні та зовнішні суперечності. Творча професійна діяльність завжди пов'язана з пошуком оптимального варіанта вирішення проблеми, прийняттям нестандартних освітніх рішень, розробленням і впровадженням навчально-методичних інновацій, виробленням індивідуального стилю педагогічної діяльності з урахуванням соціальних запитів.

Список використаних джерел

1. Педагогічна психологія: підручник / Євтух М.Б., Лузік Е.В., Ладогубець Н.В., Ільїна Т.В. К: Кондор-Видавництво, 2015. 420 с.
2. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
3. Васянович Г. П. Вибрані твори : в 5 т. Львів: Сполом, 2010. Т. 3: Педагогічна етика : навчальний посібник. 420 с.
4. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості : монографія. Київ : Вища школа, 1992. 135 с.

*Шикітка Галина,
Іваничко Інна,
Дорош Юліанна*

СИСТЕМА РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Встановлено, що робота вчителя початкових класів з обдарованими учнями молодшого шкільного віку є видом професійно-педагогічної діяльності, розглянуто концептуальні засади роботи вчителя початкових класів з обдарованими дітьми, запропоновано систему роботи початкової школи з обдарованими дітьми.

Ключові слова: *початкова школа, обдаровані діти, система роботи початкової школи з обдарованими дітьми.*

Key words: *elementary school, gifted children, system of work of elementary school with gifted children.*

Успішність навчання і виховання обдарованого учня залежить від педагогічної майстерності вчителя і від підготовки його батьків.

У Концепції «Нова українська школа» підкреслюється, що кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями, а «місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини» на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти та принципу дитиноцентризму [1].

Проблеми обдарованих дітей вивчали О. Антонова, О. Ващук, В. Демченко, Н. Дудирєва, Ю. Клименюк, О. Кулібаба, Л. Мерва, К. Пажитнева, Т. Тарасова, І. Ушатикова та ін.

Під обдарованістю дитини розуміють вищу, ніж у її однолітків, спроможність до навчання і більш виражені творчі прояви, здатність до видатних досягнень у будь-якій соціально значущій сфері людської діяльності [4].

Педагогічна діяльність є видом професійної діяльності й розглядається як складна, багаторівнева, динамічно-розвивальна система взаємопов'язаних і взаємозумовлених внутрішніх і зовнішніх дій учителя, спрямованих на досягнення багатопланової мети навчання і виховання особистості учня [6, с. 327].

Робота вчителя початкових класів з обдарованими учнями молодшого шкільного віку є видом професійно-педагогічної діяльності [5].

Вважаємо, що робота з обдарованими дітьми ґрунтується на наступних концептуальних засадах: створення системи роботи з вивчення інтересів, здібностей, інтелектуального рівня школярів. Реалізація диференційованого підходу до школярів, що дає можливість обдарованим дітям швидше просуватися у процесі пізнання, освоювати додаткову пізнавальну інформацію. Підбір та апробування діагностичних методик інтелектуального розвитку дітей. Індивідуальна робота зі школярами з яскраво вираженими здібностями. Забезпечення умов та участь дітей у конкурсах для обдарованих дітей (олімпіади, марафони знань, турніри, конкурси).

Пропонуємо систему роботи початкової школи з обдарованими дітьми із трьох складових:

1) психолого-педагогічний комплекс (види робіт: виявлення обдарованих та талановитих дітей; визначення рівня пізнавальних здібностей; прогнозування розвитку особистості школяра, його інтелектуально-творчого потенціалу; анкета «Ознаки обдарованості дитини»; анкетування батьків; відстеження динаміки розвитку обдарованості, творчих та пізнавальних здібностей учнів, рівня комфортності; консультативна та просвітницька робота серед учнів, батьків);

2) розвиваючий комплекс (види робіт: правила та форми роботи на уроці; формування навички запам'ятовування інформації через складання оповідання; ознайомлення з принципами знаходження закономірностей у ряді предметів та слів; формування навички роботи за зразком та за контуром;

3) предметно-розвивальне середовище (завдання педагога – правильно організувати діяльність дитини);

Робота з обдарованими дітьми повинна проводитися не лише через урочну, а й через позаурочну, позакласну діяльність та додаткову освіту.

Важливо використовувати різноманітні методики відбору обдарованих дітей і надалі безперервно спостерігати за їх успіхами на етапах виявлення [3].

При роботі з обдарованими дітками змінюється і сам учитель, який працює з цими дітьми. Він частіше запитує думку самих дітей, менше пояснює, більше слухає. Проаналізуємо серіал «Історія Райлі», де в класі був обдарований хлопчик, який значно вирізнявся своїм розвитком у навчанні. І кожного разу під час уроку, коли вчитель пояснював тему, цей хлопчик, за бажанням, міг виходити до дошки і розповідати це ж саме, але своїми словами. І вчитель ставився до цього зовсім нормально, навіть не перебивав учня, а навпаки мотивував. Його однолітки, завдяки вчителю, розуміли, що так урок проходить навіть веселіше, педагог також пояснив учням, що так

може виходити кожен бажаючий, адже двічі повторювана інформація буде запам'ятовуватись краще.

Загалом робота з виявлення обдарованих дітей – це дуже важка праця, що потребує значних зусиль професіоналів, адже таїть в собі небезпеку помилок у діагностичних висновках, а це згодом позначається на особистісному розвитку дитини. Недарма кажуть: «Вміння знаходити обдарованих та здібних дітей – талант, вміння їх вирощувати – мистецтво». Усі складові системи розвитку обдарованості молодших школярів, спрямовані на досягнення поставлених цілей, які призведуть до високого рівня розвитку здібностей кожної дитини, дозволять зробити її творчою, конкурентоспроможною і впевненою у своїх силах особистістю [2].

Така організація дозволить виявити нові задатки, сформувати стійкий інтерес до пізнавальної дослідницької та творчої діяльності, підвищить мотивацію навчальної діяльності. Необхідно, щоб уже в ранньому віці дитина відчула смак успіху, нехай навіть якщо його завданням було просто стати учнем школи.

Безумовно, робота з обдарованими дітьми важка, але багата розвивальними ідеями – не тільки для учнів, а й для педагога. Грамотно організована і систематично здійснювана діяльність з розвитку обдарованості, розвиває в учнів прагнення до інтелектуального самовдосконалення і саморозвитку, розвиває творчі здібності, навички проектно-дослідницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа»: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
2. Кульчицька О. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей [Текст] / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2007. – № 1. – С. 42-44.
3. Мішньова О. Організація роботи з обдарованими учнями [Текст] : [урок біології] / О. А. Мішньова // Біологія. – 2011. – № 4. – С. 5-6.
4. Лучковський А.І. «Система роботи з обдарованими учнями» <https://www.school304.com.ua/?page=1088>
5. Ушмарова В., Каданер О. Робота вчителя початкових класів з обдарованими учнями як професійно-педагогічна діяльність. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2019, № 1 (85). <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/26.pdf>
6. Ярмаченко М. Педагогічний словник. Київ: Педагогічна думка. 2001. 516 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Белоусова-Зомбор Герда Ернестівна, викладач Природничо-гуманітарного фахового коледжу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Ваколя Зоряна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Василина Наталія Тарасівна, магістрантка спеціальності «Початкова освіта» ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Гошовська Олександра Іванівна, викладач Природничо-гуманітарного фахового коледжу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Дорогін Олександр Володимирович, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Дорош Юліанна Степанівна, студентка спеціальності «Початкова освіта» ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Задорожний Ігор Іванович, старший викладач вищого навчального закладу кафедри водіння бойових машин та автомобілів факультету бойового застосування військ Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

Єрмоленко Сергій Сергійович, викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів факультету бойового застосування військ Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

Іваничко Інна Іванівна, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Лійчук Любомира Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Ковач Аттіло Іштванович, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи Великодобронського ліцею Великодобронської сільської ради Ужгородського району Закарпатської області, м. Ужгород, Україна

Квятковська Анна Олегівна, викладач вищої категорії Київського фахового коледжу зв'язку, аспірантка УМО НАПН України, м. Київ, Україна

Ключкович Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Козубовська Ірина Василівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Козубовський Володимир, кандидат соціологічних наук, викладач Північного коледж, м. Вісконсін, США

Кузьма Іван Михайлович, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Кухта Марія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Лехновський Ярослав Васильович, аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Львів, Україна

Маляр Любов Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Манохіна Беата Володимирівна, викладач Природничо-гуманітарного фахового коледжу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Мельник Олександра Василівна, викладач Природничо-гуманітарного фахового коледжу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Назаров Володимир Сергійович, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Пайда Іван Іванович, магістр спеціальності «Освітні, педагогічні науки»

Панасенко Юлія Анатоліївна, аспірантка Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Савича Сковороди, вчитель Комунального закладу «Пісочинський лицей «Мобіль» Пісочинської селищної ради Харківського району Харківської області», м. Харків, Україна

Пенцак Павло Васильович, викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів факультету бойового застосування військ Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Львів, Україна

Петечук Аріадна Робертівна, випускниця аспірантури кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Попадич Богдан Тарасович, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Попадич Олена Олександрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Рак Ірина Василівна, студентка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Рібцун Юлія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

Розлуцька Галина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Роман Яніна Юріївна, викладач Природничо-гуманітарного фахового коледжу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Сьома Богдан Богданович, викладач кафедри управління повсякденною діяльністю військ та тилового забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Львів, Україна

Тимко Андрій Юрійович, старший викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів факультету бойового застосування військ Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

Тітаренко Сергій Валерійович, психолог ДРУ ЦКРО «Галичина», м. Львів, Україна

Товканець Оксана Сергіївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Холодова Дарина Олександрівна, студентка Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Чейпеш Іванна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Шикітка Галина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Шелевер Оксана Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Якимович Ольга Несторівна, кандидат педагогічних наук, провідний фахівець кафедри систем штучного інтелекту НУ «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Якимович Тетяна Дмитрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Випуск 12

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ 20547-10347ПП від 15.01.2014 р.*

**Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність
за зміст та ілюстративний матеріал**

Гарнітура Times New Roman.
Формат 60x84/16. Зам. №76.
Умовн. друк. арк. 6,39.
Тираж 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено
у редакційно-видавничому відділі УжНУ.
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89.
E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua

Видавництво УжНУ «Говерла».
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
*Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року*

П 24

**Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць.
Випуск. 12. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 110 с.
ISSN 2307-3594**

У збірнику наукових праць опубліковано теоретичні, методичні та експериментальні дослідження науковців, аспірантів та магістрів із загальних питань розвитку освіти і самоосвіти в Україні та за кордоном; педагогічних, психологічних та соціальних засад фахової освіти; інноваційних технологій навчання та виховання молоді; модернізації діяльності системи неперервної освіти в контексті євроінтеграційних процесів; особливостей професійної підготовки та діяльності фахівців у сучасних умовах, які обговорювалися на XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю, що відбулася 5 жовтня 2022 р. в м. Ужгороді.

УДК 371.351:37.015.3